

Motion till riksdagen

2010/11:Fi10

**av Lars Ohly m.fl. (V)
med anledning av prop. 2010/11:100**

2011 års ekonomiska vårproposition

1 Sammanfattning

För oss i Vänsterpartiet är full sysselsättning det överordnade målet för den ekonomiska politiken. Vi presenterar i den här motionen en politik för ökad kvalitet i välfärden, investeringar i framtidens infrastruktur och bostäder och en utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som skapar plats för fler på arbetsmarknaden. Detta är samtidigt en politik för att skapa fler jobb och ökad sysselsättning.

Regeringen har misslyckats med det man sagt vara den viktigaste uppgiften för den ekonomiska politiken, nämligen målet om full sysselsättning. Enligt den senaste arbetskraftsundersökningen (AKU mars) uppgår arbetslösheten för närvarande till 7,7 % samtidigt som andelen långtidsarbetslösa är hela 34,6 %. Regeringen bedömer att sysselsättningsgraden för personer 16–64 år 2015 hamnar på 78,2 %, vilket kan jämföras med sysselsättningsgraden 1989 som låg på drygt 83,5 %. Denna skillnad motsvarar en lägre sysselsättning på ca 300 000 personer. Vi kan alltså konstatera att även om regeringens optimistiska prognoser för den svenska ekonomin fram till 2015 skulle slå in, så är vi långt ifrån målet om full sysselsättning.

Särskilt alarmerande är det att gapet mellan mäns och kvinnors sysselsättning ökat med hela 19 % bara mellan juli 2009 och mars 2011 och att arbetslösheten bland kvinnor biter sig fast, medan den nu minskar bland män. Den borgerliga ekonomiska politiken har strukturellt missgynnat kvinnors möjligheter till egen försörjning genom nedskärningar i vård och omsorg och i trygghetssystemen.

Det krävs nu en ny färdriktning. Vi i Vänsterpartiet vill genomföra breda samhällsinvesteringar för att bygga samhället starkt och jämlikt samt för att öka jämställdheten. Rättvisa är produktivt och ekonomisk jämlikhet är en framgångsfaktor för ett lands hela utveckling.

Vi i Vänsterpartiet har varit djupt kritiska till de ekonomiska ramverk för finans- och penningpolitiken som infördes under 1990-talet och som sedan dess styrts den ekonomiska politiken. Vi har varit det av demokratiskäl, men också på grund av svårigheterna att föra en effektiv ekonomisk politik för full

Fel! Okänt namn på

sysselsättning, ökad jämlikhet och starkare välfärd. Vi menar att ramverken i sin nuvarande utformning försvårar detta. Ordning och reda i de offentliga finanserna är viktigt, men de ekonomiska ramverken måste utformas så att de samtidigt understödjer den ekonomiska politikens huvuduppgift, nämligen målet om full sysselsättning. I denna motion presenterar vi därför ett alternativt ekonomiskt ramverk för finans- och penningpolitiken.

Vi vill skapa världens bästa välfärd utan privata vinstintressen. Vi vill värdesäkra statsbidragen till kommunerna för att garantera välfärdens kvalitet och för att skapa fler arbetstillfällen. Regeringens politik har uppmuntrat riskkapitalbolag att köpa upp tidigare gemensamma välfärdsverksamheter. Bolagen gör i dag stora vinster på svensk hälso- och sjukvård. Vi anser att svenska folkets skattepengar ska användas till bättre skolor, sjukhus och bibliotek, inte till vinster för riskkapitalbolagens ägare. När den ekonomiska vinsten ökar som drivkraft inom hälso- och sjukvården har det förebyggande hälsoarbetet nedprioriterats. Vi vill vända utvecklingen och presenterar i denna motion en miljardsatsning på det förebyggande arbetet mot ohälsa. Vi presenterar också en satsning på betald specialistutbildning för sjuksköterskor. Generell välfärd är en grundbult i ett modernt samhälle och alla ska ha rätt till en trygg ekonomi även vid sjukdom, föräldradighet, pension eller arbetslöshet. Vi vill återförsäkra alla dem som utförsäkrats av regeringens försämringar och har utöver det en rad förslag på förstärkningar av sjukförsäkringen.

Vi i Vänsterpartiet vill genomföra en grön omställning genom satsningar på bostäder, järnväg och grön teknik. Samtidigt som detta krävs för att vi ska nå klimatmålen är det satsningar som är nödvändiga för att Sverige ska fungera. Dessutom skapar grön infrastruktur nya viktiga arbetstillfällen. Vårt mål är att det ska byggas 40 000 bostäder om året, varav en majoritet ska vara hyresrätter, och vi vill att ett investeringsstöd ska utformas i syfte att nå målen. Genom våra satsningar på kraftigt ökad kapacitet på järnvägen kan förseningar på allvar minskas för både människor och gods. Vi presenterar också en rad förslag för att öka andelen resande med kollektivtrafik och för att förbättra kvalitet och tillgänglighet, både i storstad och i glesbygd. Vi vill utveckla grön framtidsteknik särskilt genom utbyggnad av vind- och solkraft. Vi vill också utveckla en industri- och näringspolitik värd namnet. Sverige ska vara en ledande industrination.

Vi vill skapa ett arbetsliv där fler får plats. Vi vill utveckla tvångsarbetet i regeringens fas 3 och i stället investera i en bred satsning på utbildningsplatser och arbetsmarknadspolitiska åtgärder som leder till anställning och som på ett meningsfullt sätt rustar människor med kunskap. Vi vill rusta upp a-kassan och presenterar i denna motion förslag på bl.a. sänkt avgift, höjt tak och en förstärkt grundförsäkring. Vi vill också avskaffa regeringens RUT-avdrag och i stället förbättra vardagen för alla dem som arbetar kvällar, nätter och helger genom att lägga pengarna på barnomsorg på obekvämt arbetstid.

I motsättning till dessa reformer står regeringens ensidiga skattesänkarpolitik. Med regeringens politik har den privata konsumtionen tillåtits att öka på bekostnad av den offentliga. I och med detta minskas möjligheterna till välfärdssatsningar och en rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Vi ser hur

Fel! Okänt namn på

ojämlikheten breder ut sig, hur inkomstskillnaderna ökar och hur samhället dras isär. Det är en ohållbar utveckling.

Målsättningen med Vänsterpartiets skattepolitik är att få fler människor i arbete, trygga välfärden, öka jämlikheten och jämställdheten och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. För att kunna investera i välfärden, genomföra en grön omställning, satsa på industri- och näringspolitik och skapa plats för fler i arbetslivet krävs större skatteintäkter än i dag. Och vi vet att viljan att betala skatt är god om det finns en tydlig koppling till satsningar på exempelvis sjukvård, skola och äldreomsorg.

Vi i Vänsterpartiet är kritiska till regeringens jobbskatteavdrag och vi arbetar för att det stegvis avskaffas till förmån för en rättvis och likformig beskattning. Varifrån inkomsten kommer ska inte vara avgörande för hur mycket skatt som du betalar på den. Jobbskatteavdraget är inte fördelningspolitiskt försvarbart och beläggen för att det skulle skapa jobb är mycket svaga. Det är därför djupt problematiskt att regeringen fortsätter på den inslagna vägen och aviserar ett femte jobbskatteavdrag inför höstens budgetproposition och dessutom ytterligare en ineffektiv ”sysselsättningsåtgärd” när man planerar att sänka restaurangmomsen.

Vi i Vänsterpartiet vill föra en politik för full sysselsättning, ökad jämlikhet och välfärd för alla. I denna motion presenteras utgångspunkterna för en sådan politik.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning	4
4	Förslag till riksdagsbeslut.....	5
5	Det ekonomiska läget och regeringens ekonomiska politik.....	6
5.1	Det globala konjunkturläget	6
5.2	Eurokrisen	7
5.3	Svensk ekonomi	8
5.3.1	Långtidsarbetslösheten biter sig fast	10
5.3.2	Den höga ungdomsarbetslösheten är ett utbildningspolitiskt misslyckande.....	11
5.3.3	Från aktiva insatser till passiva massåtgärder	11
5.3.4	Ojämlighet och sysselsättning.....	13
5.3.5	Besparingar och privatiseringar i välfärden	19
6	Vänsterpartiets förslag för fler jobb och stärkt välfärd	21
6.1	Riktlinjer för den ekonomiska politiken	21
6.2	Investeringar i välfärd för alla	22
6.2.1	Bättre kvalitet i välfärden.....	22
6.2.2	Generell välfärd och en mänsklig sjukförsäkring	24
6.3	Investeringar i jobb och grön omställning	26
6.3.1	Bygg bort bostadsbristen	26
6.3.2	Investeringar i grön infrastruktur	28
6.3.3	En industri- och näringspolitik i en värld i förändring.....	30
6.4	Ett hållbart arbetsliv med plats för fler.....	33
6.4.1	Utbildning för jobb – ett framtidslyft.....	34
6.4.2	En effektiv arbetsförmedling och en aktiv arbetsmarknadspolitik.....	35
6.4.3	En allmän och solidariskt finansierad arbetslöshetsförsäkring	38
6.5	Rättvisa skatter	39
6.5.1	Målsättningen med skattepolitiken	39
6.5.2	Inkomstskatter.....	40
6.5.3	Skatter som styrmedel i miljöpolitiken – gröna skatter.....	41
6.5.4	Företags- och kapitalbeskattning	42
6.6	En reformerad finanssektor	42
6.7	Ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken.....	45
6.7.1	Åtgärdsplaner för full sysselsättning.....	46
6.7.2	Finansiering av investeringar	47
6.7.3	Mål för de offentliga finanserna.....	48
6.7.4	Utgiftstaken.....	50
6.7.5	Balanskravet för kommunsektorn	51
6.7.6	Målen för penningpolitiken.....	51
7	Effekter av Vänsterpartiets förslag	55

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i motionen (avsnitt 5 i motionen).
2. Riksdagen avslår regeringens förslag om att godkänna den föreslagna ändringen av ändamål och verksamheter som ska innefattas i utgiftsområde 7 Internationellt bistånd respektive utgiftsområde 1 Rikets styrelse (avsnitt 14.1.2 i propositionen).¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att välfärdsverksamheter ska bedrivas utan privata vinster (avsnitt 5.2.1 i motionen).
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återreglera järnvägen och att samhället i stället bör ta ett helhetsansvar för järnvägssystemet (avsnitt 5.3.2.1 i motionen).
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stoppa utförsäljningarna av statliga bolag (avsnitt 5.3.3.1 i motionen).
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken (avsnitt 5.7 i motionen).

¹ Yrkande 2 hänvisat till KU.

Fel! Okänt namn på

4 Det ekonomiska läget och regeringens ekonomiska politik

4.1 Det globala konjunkturläget

På global nivå sker för närvarande en tämligen stark ekonomisk återhämtning efter finanskrisen 2007–2009. Global BNP väntas växa med ca 4,5 % per år 2011 och 2012, vilket är något över genomsnittet under de första tio åren av 2000-talet. Ekonomin utvecklas starkast i tillväxtekonomier som Kina och Indien. Tillväxten i Kina går emellertid mot en viss avmattning. Detta är delvis ett resultat av ett antal åtgärder som de kinesiska myndigheterna vidtagit i syfte att motverka fastighetsbubblor och en överhettning av ekonomin.

Den ekonomiska återhämtningen i USA är relativt blygsam givet den svaga BNP-utvecklingen mellan 2007 och 2009. Hushållen har fortsatt behov av att dra ned på skuldsättningen, vilket tillsammans med den svaga arbetsmarknaden dämpar konsumtionen.¹ Trots att hushållen ökar sitt sparande väntas den privata konsumtionen utvecklas ungefär enligt historisk trend eftersom kongressen beslutat att förlänga en del tidsbegränsade skattesänkningar som annars skulle ha upphört vid årsskiftet 2010/11. Under 2012 fasas en del av de finanspolitiska stimulansåtgärderna ut, vilket dämpar tillväxten. Osäkerheten i skrivande stund beträffande finanspolitiken i USA är emellertid stor – ny budget ska antas, nytt nominellt tak för skuldsättningen ska beslutas² och diskussioner pågår om en betydande medelfristig konsolidering av statsfinanserna.

Den ekonomiska utvecklingen i euroområdet är splittrad. Ett antal länder i norra Europa går starkt, med hög tillväxt och stora överskott i bytesbalansen. Utvecklingen i flera länder i södra Europa är den motsatta: låg tillväxt och stora underskott i såväl bytesbalansen som de offentliga finanserna. Möjligheterna till ekonomisk återhämtning i länder som Grekland, Portugal och Spanien försvåras av att konkurrenskraften i dessa länder har försämrats till följd av svag produktivitetstillväxt under de senaste åren. I och med att dessa länder är med i valutaunionen kan de heller inte stimulera exporten via en svagare nominell växelkurs.

Osäkerheten i bedömningarna över den ekonomiska utvecklingen är alltfjämt stor och riskerna för lägre global tillväxt är betydande. Resursutnyttjandet är högt i flera av tillväxtekonomierna och i dessa länder väntar en mer åtstramande ekonomisk politik. Till följd av den relativt starka globala tillväxten har råvarupriserna stigit markant under det senaste året. Utöver den

¹ Man kan dock notera i sammanhanget att de senaste siffrorna tyder på en något starkare återhämtning. Framför allt förefaller det ha skett ett tredebrott på arbetsmarknaden, där sysselsättningen nu ökar i hygglig takt. Arbetslöshetsnivåerna är dock fortsatt mycket höga. Samtidigt kan nämnas att utvecklingen på bostadsmarknaden inte visar några tydliga tecken till vändning, snarare tvärtom.

² Om kongressen misslyckas med det hotar ett ”stopp” av delar av den offentliga verksamheten, samt i värsta fall att USA inte kan betala sina lån (default).

starka globala tillväxten har de folkliga upproren i Nordafrika och Mellanöstern bidragit till stigande priser på olja. Till detta kan läggas att det finns ett behov av konsolidering bland högt skuldsatta stater och hushåll inom OECD-området, vilket verkar dämpande på tillväxten under de närmaste åren.

4.2 Eurokrisen

Under det senaste året har flera av valutaunionens länder, däribland Grekland, Irland, Portugal och Spanien, drabbats av betydande statsfinansiella problem. Den ekonomiska krisen inom euroområdet har blivit en politisk kris för hela EU. Krisen har resulterat i diverse stödpaket till de mest utsatta länderna, men också i förslag på långtgående förändringar av det ekonomiska regelverket.

Det som står i fokus i de förslag och förhandlingar som pågår är hårdare budgetregler i syfte att stärka medlemsländernas budgetdisciplin samt förslag på ökad harmonisering av den ekonomiska politiken. Förslagen innebär en mycket långtgående samordning av finanspolitiken. De åtgärder som beslutats och diskuteras innebär bl.a. att EU ska ha synpunkter på de enskilda medlemsländernas lönebildning, pensionssystem, arbetsrätt, budgetregler m.m. Vi i Vänsterpartiet tar kraftigt avstånd från att överlämna beslutanderätt till EU i dessa frågor.

Den ekonomiska krisen i valutaunionen är inte ett resultat av bristande budgetdisciplin. Bortsett från Grekland, samt en del andra länder, var de offentliga finanserna i eurozonen före finanskrisen tämligen starka. De statsfinansiella problem som flera av valutaområdets länder drabbats av är ett resultat av den globala finanskrisen 2007–2009, obalanser i det privata sparandet inom valutaunionen, den gemensamma penning- och valutapolitiken samt inhemska fastighets- och bankkriser.

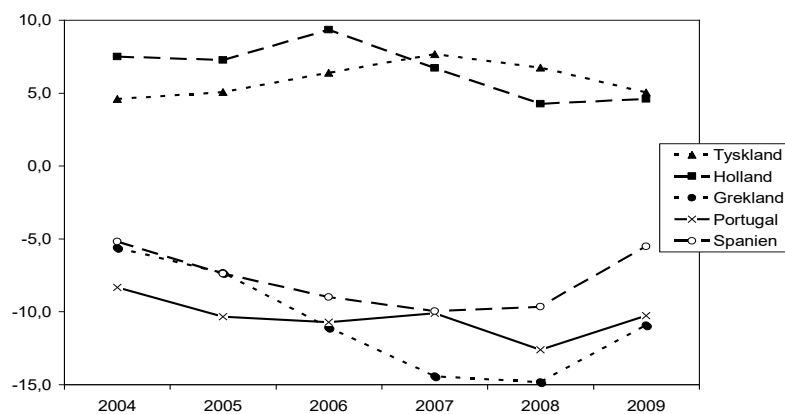
Utan möjligheten till självständig valutapolitik har flera sydeuropeiska länder fått se sin konkurrenskraft urholkad till följd av skillnader i produktivitetstillväxt bland valutaunionens länder. Detta har bidragit till stora underskott i bytesbalanserna och i de offentliga finanserna.

Flera av eurozonens länder behöver utan tvekan vidta betydande budgetkonsolideringar. Men de mycket stora besparingsprogram som föreslagits riskerar att – i avsaknad av självständig valuta- och penningpolitik – underminera de sydeuropeiska ländernas väg mot ekonomisk återhämtning.

Fel! Okänt namn på

Diagram 1 Bytesbalanssaldon

Procent av BNP

Källa: OECD.

4.3 Svensk ekonomi

Eftersom Sverige är ett exportberoende land påverkades den svenska ekonomin starkt när världshandeln störtade i samband med finanskrisen. På motsvarande sätt går nu den svenska ekonomin bra när världsekonomin tar fart. Utvecklingen under senare delen av 2010 var mycket starkt, där BNP för fjärde kvartalet växte med hela 7,3 procent jämfört med motsvarande period 2009. Nivån på BNP är emellertid fortsatt relativt låg. Trots den höga tillväxten under 2010 har BNP bara återhämtat sig till samma nivå som för cirka två år sedan.

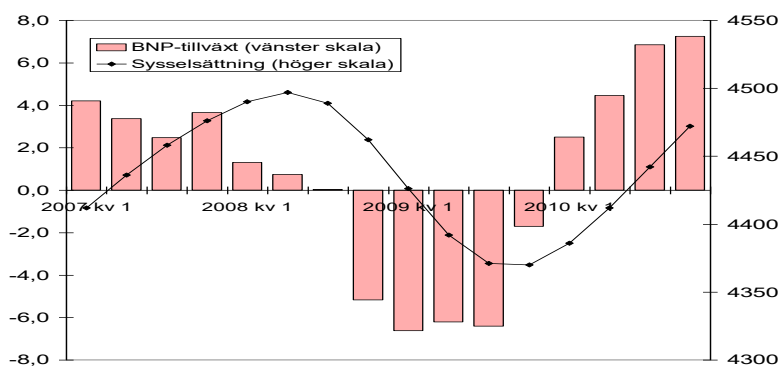
Utvecklingen på arbetsmarknaden följer ungefär samma mönster. Arbetsmarknaden utvecklas för närvarande tämligen starkt. Antalet sysselsatta ökade under förra året med cirka 100 000 personer.³ Detta ska dock sättas i relation till att sysselsättningen föll med cirka 130 000 personer mellan maj 2008 och oktober 2009. Minskningen av antalet sysselsatta under krisen skedde framförallt i industrin, men också inom kommuner och landsting. Den sysselsättningsuppgång som hittills ägt rum har framförallt skett i sektorer som inte drabbades så hårt av konjunkturnedgången, såsom företags- och hushållstjänster samt byggbranschen. Sysselsättningen inom tillverkningsindustrin beräknas dock ta fart under det kommande halvåret.

³ Förändring mellan jan. 2009 och dec. 2009. Antal sysselsatta 16–64 år enligt AKU (trendvärden).

Diagram 2 BNP-tillväxt och sysselsättning

BNP, kvartalsdata, sysselsättning 16–64 år, tusental

Källa: SCB (AKU).

I samband med att regeringen presenterade 2011 års ekonomiska vårproposition sade finansminister Anders Borg att utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden nu började närma sig de nivåer som rådde på 1980-talet. Dessvärre har finansministern inte stöd för sitt påstående. Även om regeringens optimistiska prognoser fram till 2015 slår in kommer såväl arbetslösheten som sysselsättningsgraden att vara långt ifrån de nivåer som förelåg före den ekonomiska krisen i början av 1990-talet.

Regeringen bedömer att sysselsättningsgraden (16–64 år) 2015 hamnar på 78,2 %, vilket kan jämföras med sysselsättningsgraden 1989 som låg på drygt 83,5 %.⁴ Denna skillnad motsvarar en lägre sysselsättning på ca 300 000 personer. Även arbetslösheten beräknas vid slutet av prognosperioden ligga på betydligt högre nivåer jämfört med nivåerna på 1980-talet. År 1989 uppgick arbetslösheten (15–74 år) till 2,3 % av arbetskraften. Regeringens prognos beträffande arbetslösheten (enligt samma definition) för 2015 är 4,9 %. Denna skillnad i arbetslöshetsnivå motsvarar ca 130 000 personer. Av detta kan vi konstatera att finansministerns tal om att vi på sikt ser framför oss en arbetsmarknad liknande den på 1980-talet ter sig synnerligen överdrivet.

Vad som i sammanhanget är mycket allvarligt är att de könsmissiga skillnaderna i sysselsättning har ökat i en mycket stark takt under den senaste tiden. Mellan juli 2009 och mars 2011 har sysselsättningsgapet mellan män och kvinnor vidgats med hela 19 %⁵.

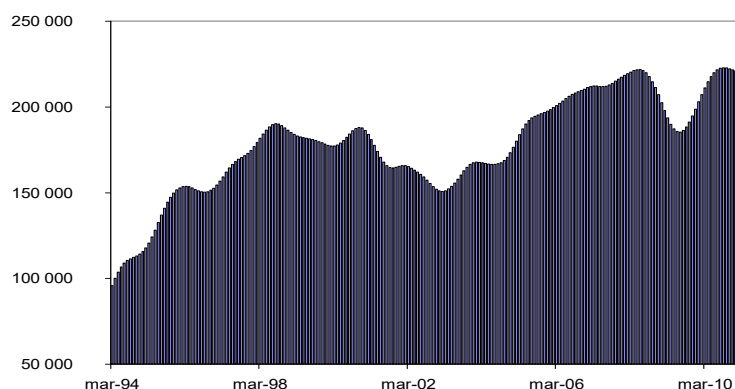
⁴ Regeringskansliet och SCB.

⁵ SCB (AKU), 16–64 år, trendvärden.

Fel! Okänt namn på

Diagram 3 Sysselsättningsgap, män och kvinnor

Månadsdata, trendvärden

Källa: AKU.

Även om antalet sysselsatta beräknas öka starkt under 2011 biter sig arbetslösheten kvar på mycket höga nivåer. För innevarande år räknar regeringen med en arbetslöshet på 7,3 % och under nästa år på 6,6 %. Ungdomar i allmänhet och unga med bristfällig utbildning i synnerhet är ofta arbetslösa. Andra grupper som har svårt att få fäste på arbetsmarknaden är personer med funktionsnedsättning, utrikesfödda, personer som utförsäkrats från sjukförsäkringssystemet samt personer med endast grundskoleutbildning. Det verkar dessutom som om skillnaderna i arbetslöshet mellan olika utbildningsnivåer har ökat under de senaste åren, till nackdel för dem med lägre utbildning. Regeringens prognoser för den svenska ekonomin 2011–2015 kan mot bakgrund av eurokrisen, osäkerheten beträffande finanspolitiken i USA och utvecklingen i Nordafrika och Mellanöstern m.m. synas väl optimistiska.

4.3.1 Långtidsarbetslösheten biter sig fast

Det största problemet på arbetsmarknaden är långtidsarbetslösheten. Forskning visar entydigt på ett negativt samband mellan arbetslöshetsperiodens längd och sannolikheten att finna ett nytt arbete. De som går arbetslösa under längre perioder förlorar en del av sin yrkeskompetens, och motivationen att söka nya jobb kan minska i takt med arbetslöshetsperiodens längd. Till detta kan läggas att många arbetsgivare använder personers arbetslöshetshistorik som ett (negativt) urvalskriterium vid nyanställningar. I bl.a. USA har det t.o.m. gått så långt att många arbetsgivare i sina platsannonser uttryckligen undanber sig sökande som vid tillfället inte har ett arbete.

På bara två och ett halvt år har antalet långtidsarbetslösa ökat med över 120%.⁶ Regeringens ansvar för denna utveckling är betydande. Arbetslösa erbjuds sällan några aktiva insatser, vilket bidrar till att fler än vad som annars

⁶ Avser perioden okt. 2008–mars 2011. Källa: SCB (AKU).

skulle ha varit fallet fastnar i långtidsarbetslöshet. Till detta kan läggas att regeringens passiva finanspolitik under 2009 bidrog till att arbetslösheten ökade mer än nödvändigt. En stor del av dem som då blev arbetslösa har därefter fastnat i långtidsarbetslöshet.

4.3.2 Den höga ungdomsarbetslösheten är ett utbildningspolitiskt misslyckande

Trots att sysselsättningen nu ökar starkt ligger den svenska ungdomsarbetslösheten klart över genomsnittet inom EU. Bakom den höga ungdomsarbetslösheten ligger en utbildningspolitik som inte lyckats ge alla ungdomar den utbildning de har rätt till. För närvarande lämnar var tredje elev gymnasieskolan utan fullständiga betyg. Dessa personer löper en mycket stor risk att fastna i en rundgång mellan korta anställningar och arbetslöshet, långtidsarbetslöshet eller att helt slås ut i från arbetsmarknaden.

Den svenska skolan har blivit alltmer ojämn. En likvärdig skola innebär bl.a. att alla elever oavsett social bakgrund och ekonomiska förutsättningar ska ges samma möjligheter att uppnå målen. PISA (Programme for International Student Assessment) 2000 visade att Sverige hade en stark position när det gäller likvärdighet. En analys av resultaten i PISA 2009 visar att Sverige halkat ned från sin topposition och numera befinner sig på en genomsnittlig nivå beträffande likvärdighet. Dels har skillnaderna mellan hög- och lågpresterande elever ökat, dels har skillnaderna mellan hög- och lågpresterande skolor ökat. En rimlig hypotes är att denna skiktning inom skolan, där de lågpresterandes resultat faller, bidrar till att många unga får svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

4.3.3 Från aktiva insatser till passiva massåtgärder

Samtidigt som arbetslösheten är fortsatt hög har många företag brist på arbetskraft. Inom tillverknings- och byggindustrin uppger hela 30 % av företagen att de upplever brist på arbetskraft.⁷ Regeringen bär ett stort ansvar för denna olyckliga kombination. Trots stigande arbetslöshet har regeringen dragit ned på möjligheterna till omskolning och vidareutbildning. Antalet platser inom arbetsmarknadsutbildningen har minskats med 62 % sedan regeringen tillträdde och antalet deltagare i den kommunala vuxenutbildningen har minskat med 18 %.

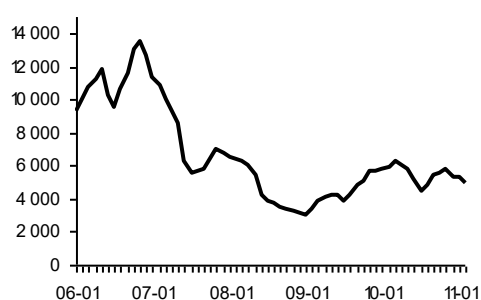
I stället för att rusta de arbetslösa för framtidens arbetsliv genom satsningar på kunskapshöjande och utvecklande insatser har regeringen satsat stort på mer eller mindre passiva massåtgärder. Detta sker inte minst inom ramen för de s.k. garantierna – jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgaranti för ungdomar – som regeringen infört inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Sedan garantierna infördes har antalet deltagare i dessa program i det närmaste exploderat. I februari år var inte mindre än 91 000 personer inskrivna i

⁷ Sveriges riksbank, ”Penningpolitisk rapport, februari 2011”.

Fel! Okänt namn på

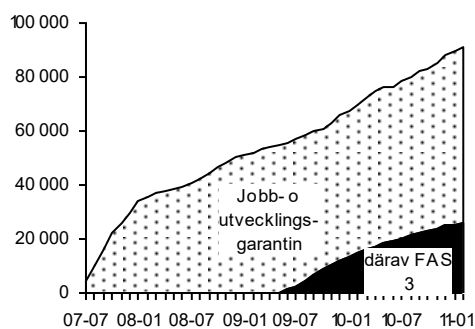
jobb- och utvecklingsgarantin och 45 000 ungdomar i jobbgarantin för ungdomar.

Diagram 4 Antal platser i arbetsmarknadsutbildning

Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

Diagram 5 Antal personer i jobb- och utvecklingsgarantin

Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

Tvärtemot vad namnen på garantierna indikerar garanteras deltagarna inte vare sig jobb eller utveckling. Enligt Arbetsförmedlingens statistik deltog i februari 2011 endast 15 % av dem som var inskrivna i jobbgarantin för unga och 24 % av deltagarna i jobb- och utvecklingsgarantins fas 1 och 2 i en aktiv insats i form av praktik, utbildning eller stöd till start av näringsverksamhet.

Efter 450 dagar i jobb- och utvecklingsgarantin placeras långtidsarbetslösa i slutstationen, fas 3, där de ska anvisas ”varaktig samhällsnyttig sysselsättning” motsvarande hela sitt arbetsutbud. I praktiken har det visat sig att deltagare utnyttjas som oavlönad arbetskraft, alternativt inte erbjuds någon meningsfull sysselsättning över huvud taget. Offentliga arbetsgivare, privata företag och ideella organisationer kan vara anordnare och de får många gånger större bidrag från staten än vad deltagaren får ut i ersättning. Fas 3 har blivit en lukrativ marknad för företag som har som affärsidé att tjäna pengar på de arbetslösa.

Regeringen ser emellertid inte detta som ett misslyckande. Tvärtom är det ett medvetet och centralt inslag i deras allmänna ekonomiska politik för att sätta press på de lägsta lönerna nedåt. Den bakomliggande tanken är att innehållet i de arbetsmarknadspolitiska programmen ska vara meningslösa. Syftet är att de arbetslösa ska avskräckas från att hamna i några av dessa program. Strategin är att denna avskräckningseffekt ska få de arbetslösa att sänka sina lönekrav. Här går en avgörande skiljelinje mellan regeringen och Vänsterpartiet i synen på arbetslöshetens orsaker och de åtgärder som är mest lämpliga för att öka sysselsättningen.

4.3.4 Ojämlighet och sysselsättning

4.3.4.1 Regeringens ekonomiska politik är en politik för låga löner

Regeringens satsning på passiva massåtgärder inom ramen för de s.k. garantierna utgör en integrerad del av kärnan i dess ekonomiska politik. Syftet är att sätta press på de lägsta lönerna nedåt. Regeringen har länge varit ovillig att erkänna detta, vilket bl.a. regeringens eget finanspolitiska råd nyligen kritiserat.⁸ Det var därför välgörande för den politiska debatten när finansminister Anders Borg nyligen kritiserade de kommunala arbetsgivarna för att de gått med på för höga ingångslöner för anställda i kommunsektorn.⁹ För närvarande är lägstalönen för vårdbiträden och undersköterskor 16 070 kr i månaden. För sjuksköterskor ligger ingångslönen på mellan 20 000 och 22 000 kr i månaden. Det är alltså dessa löner som Borg vill sänka. Ett rimligt antagande är att Borg därtill hoppas att nedpressade lönenivåer inom kommunsektorn ska sätta press på de lägsta lönerna inom andra kvinnodominerade branscher, som t.ex. inom handeln. Därmed framstår även ökade löneskillnader mellan män och kvinnor som ett centralt inslag i regeringens sysselsättningsstrategi.

4.3.4.2 Leder regeringens politik till fler jobb?

Regeringens ekonomiska politik för ökad sysselsättning har ett tämligen gott stöd i den för tillfället dominerande nationalekonomiska teoribildningen. Något förenklat går denna ut på att jämviktsarbetslösheten, dvs. den nivå på arbetslösheten som är förenlig med en stabil prisutveckling, i huvudsak bestäms av lönedrivande "strukturella faktorer" på arbetsmarknadens utbudssida.¹⁰ Det empiriska stödet för regeringens politik är emellertid mycket svagt och, i många fall, helt motstridigt.

⁸ Finanspolitiska rådet, "Svensk finanspolitik", Finanspolitiska rådets rapport 2010, s. 12.

⁹ Dagens Nyheter, den 23 mars 2011.

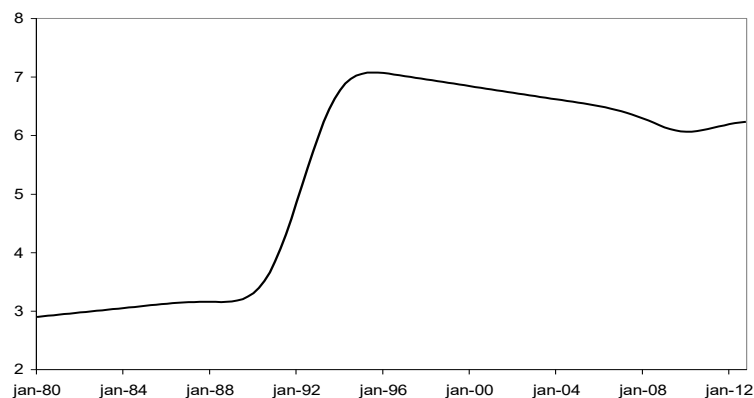
¹⁰ Se t.ex. Zettergren, Göran, "Naturligt hög arbetslöshet – om sambandet mellan politik och jämviktsarbetslösheten", Global utmaning (2011) och Lundborg, P, Vartiainen, J & G Zettergren, "Den svenska jämviktsarbetslösheten: En översikt av kunskapsläget", Specialstudie nr 11 (jan. 2007), Konjunkturinstitutet.

Fel! Okänt namn på

Under de senaste 20 åren har den svenska arbetsmarknaden genomgått betydande förändringar, inte minst sedan den borgerliga regeringen kom till makten 2006. Arbetslöshetsförsäkringen har drastiskt försämrats. Löneskillnaderna i samhället har ökat och den samlade fackföreningsrörelsens styrka har försvagats. Vidare har antalet tillfälliga anställningar ökat, anställningsskyddet försvagats och reservationslönerna pressats ned. Samtliga dessa förändringar bör enligt teoribildningen sänka den svenska jämviktsarbetslösheten. Eftersom förändringarna är många och betydande borde således den svenska jämviktsarbetslösheten vara betydligt lägre i dag jämfört med t.ex. under 1980-talet. Så är emellertid inte fallet. Konjunkturinstitutets skattningar visar tvärtom att den svenska jämviktsarbetslösheten är betydligt högre i dag än på 1980-talet.

Diagram 6 Den svenska jämviktsarbetslösheten, 16–64 år

Kvartalsdata

Källa: KI.

Teorierna om jämviktsarbetslöshetens bestämningsfaktorer saknar således helt förklaringsvärde beträffande den svenska jämviktsarbetslöshetens utveckling.

På samma sätt som ökningen av den svenska jämviktsarbetslösheten inte kan förklaras av den dominerande teoribildningen har bl.a. Blanchard och Wolfers (2000)¹¹ konstaterat att förändrade regelverk och institutionella förhållanden på arbetsmarknaden inte kan förklara den stora ökning av arbetslösheten som ägde rum i många europeiska länder under 1980-talet.

4.3.4.3 Den nordiska modellen och den sociala rörligheten

OECD:s *Employment Outlook (2006)* delar in ett antal OECD-länder i olika kategorier med liknande institutionella förhållande och jämför deras resultat

¹¹ Blanchard, O och J. Wolfers (2000), "Shocks and institutions and the rise of European unemployment, The aggregate evidence", *Economic Journal*, 110 (1).

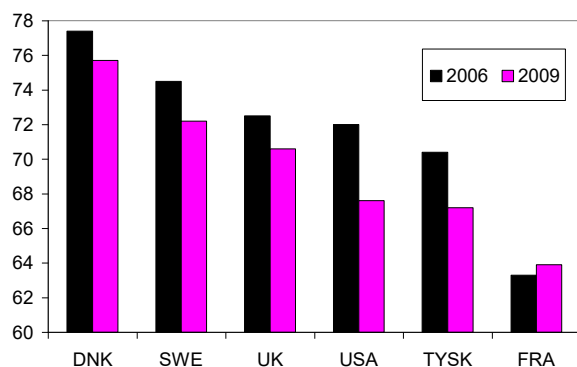
avseende sysselsättning och arbetslöshet.¹² De kategorier som valts är den anglosaxiska, den centraleuropeiska, den östeuropeiska och den nordiska modellen.

Författarna konstaterar att den anglosaxiska modellen, med låga skatter, få arbetsmarknadspolitiska åtgärder, låga ingångslöner och allmänt liberala villkor på arbetsmarknaden, har nått bättre resultat än OECD-snittet vad gäller sysselsättning och arbetslöshet. Men man konstaterar samtidigt att de nordiska länderna, vars modell till vissa delar är den anglosaxiska modellens motsats, med höga skatter, relativt jämn inkomstfördelning, omfattande arbetsmarknadspolitik och relativt generösa socialförsäkringssystem, uppnått lika goda arbetsmarknadsresultat som den anglosaxiska.

Diagram 8 nedan visar på sambandet mellan social rörlighet¹³ och inkomstfördelning¹⁴. De valda länderna kan delas in enligt ovan nämnda (stilerade) kategorier: den nordiska modellen (Sverige och Danmark), den anglosaxiska (USA och Storbritannien) och den kontinentala (Tyskland och Frankrike). Diagrammet visar tydligt ett positivt samband mellan en relativt jämn inkomstfördelning och en relativt hög social rörlighet.

I diagram 7 jämförs sysselsättningsgraden för samma länder. Av diagrammet framgår att de länder som en relativt jämn inkomstfördelning (dvs. Danmark och Sverige) har den högsta sysselsättningsgraden bland de jämförda länderna.

Diagram 7 Sysselsättningsgrad, 15–64 år

Källa: OECD, "Employment Outlook 2010".

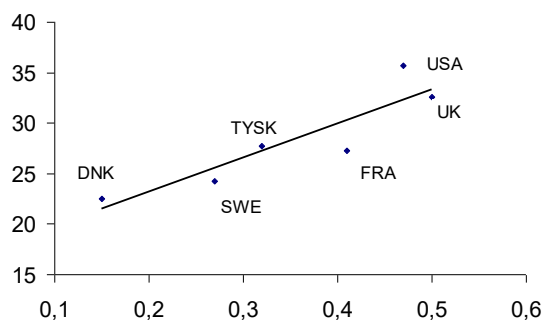
¹² OECD (2006), "Employment Outlook 2006".

¹³ Det mått på social rörlighet som används i diagrammet tar fasta på sambandet mellan fäders och söners inkomster. En låg siffra visar på hög social rörlighet.

¹⁴ Det mått på Ginikoefficienten som används i diagrammet avser fördelning av hushållens disponibla inkomster. Ett högre värde på Ginikoefficienten innebär en mer ojämlig inkomstfördelning.

Fel! Okänt namn på

Diagram 8 Sambandet mellan social rörlighet och inkomstfördelning

Vänster skala: Social rörlighet.

Undre skalan: Ginikoefficient.

Källa: RUT, dnr 2010:1605.

Ekonomisk jämlikhet leder bevisligen till ökad social rörlighet. Man kan på goda grunder anta att detta leder till en mer dynamisk arbetsmarknad, vilket förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt och därmed bidrar till en högre långsiktig sysselsättningsnivå.

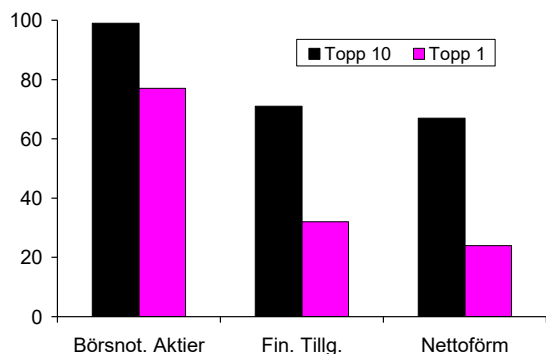
Ökad jämlikhet och väl utbyggda välfärdssystem torde också stärka de långsiktiga tillväxtförutsättningarna. Detta genom att icke-privilegerade samhällsgrupper via kollektivt finansierad utbildning och barn- och äldreomsorg ökar dessa gruppers möjligheter att uppnå sin fulla potential. En annan aspekt av jämlika och socialt rörliga samhällen är deras förmåga att understödja en känsla av samhörighet och tillit bland medborgarna, vilket bidrar till ökat samhällsansvar och därmed mindre sociala problem och mer stabila samhälleliga institutioner. Sådana förhållanden är ofta en förutsättning för en god ekonomisk och social utveckling.

4.3.4.4 Regeringens politik förstärker det svenska klassamhället

Sverige är ett kapitalistiskt land. Det avspeglas bl.a. i att ägandet och inflytandet över produktionsmedlen i näringslivet till övervägande del kontrolleras av privata aktörer. Löntagarnas inflytande över fördelningen av produktionsresultatet är starkt begränsat och satt under stark press. Detta återspeglas naturligtvis i hur ett lands förmögenhet fördelas. SCB:s förmögenhetsstatistik visar bl.a. att 10 % av den svenska befolkningen äger 99 % av det samlade värdet av de börsnoterade aktierna samt 67 % av den samlade finansiella nettoförmögenhet – se diagram 9 nedan.

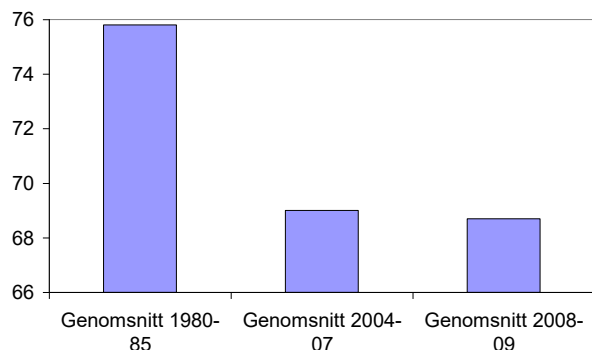
Diagram 9 Förmögenhetsfördeln. 2007

Källa: SCB.

Anm.: Andel av totalsumman för topp 10 % och topp 1 % per tillgångslag.

Diagram 10 Löneandelar i Sverige

Källa: RUT, dnr 2010:1914.

En annan aspekt som avspeglas i förmögenhetsfördelningen är att löntagarnas del av det samlade produktionsresultatet har minskat.¹⁵ Denna utveckling är ett globalt fenomen, men gäller även i högsta grad i Sverige, se diagram 10. I Sverige uppgår löneandelen för närvarande till knappt 69 %. Löntagarnas fallande löneandel är ett resultat av en maktförskjutning mellan arbete och kapital. Denna maktförskjutning är mångfasetterad och låter sig knappast analyseras här. Risker är emellertid påtagliga att denna utveckling fortsätter med tanke på regeringens attacker på den samlade arbetarrörelsen i form av dyrare fack- och a-kasseavgifter och försämrade villkor i arbetslöshetsförsäkringen.

Det svenska klassamhället har också en tydlig könsdimension. Könsmaktordningen avspeglas med andra ord i klassamhället. Kvinnor har en

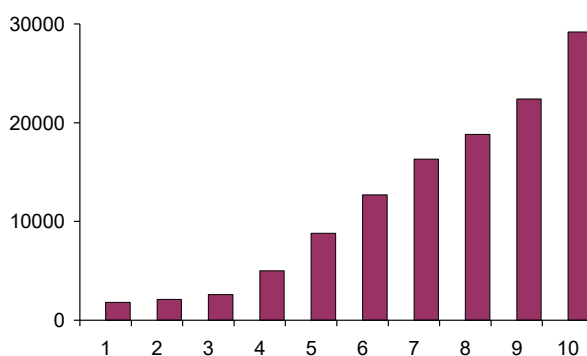
¹⁵ ILO mäter löneandelen i förhållande till den reala ekonomin, dvs. finanssektorn är exkluderad.

Fel! Okänt namn på

betydligt lägre sysselsättningsgrad än männen. Därtill är de kraftigt överrepresenterade vad gäller ofrivilliga deltidsanställningar samt olika typer av tidsbegränsade arbeten. Till detta ska läggas den kraftigt könsuppdelade arbetsmarknaden där kvinnodominerade branscher och yrkesgrupper lönemässigt värderas lägre.

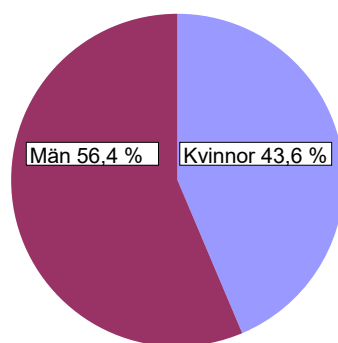
Regeringens åtgärder under den föregående mandatperioden har framför allt gynnat personer med relativt goda inkomster och förmögenheter. Slopning av förmögenhets- och fastighetsskatt samt stora sänkningar av inkomstskatt m.m. resulterade i att den tiondel av befolkningen med de högsta inkomsterna fick nästan lika mycket av regeringens åtgärder som de 60 % av befolkningen med de lägsta inkomsterna. Politiken har också haft en tydlig antifeministisk profil – 56 % av reformerna har tillfallit männen. Den antifeministiska profilen accentueras av att kvinnorna drabbas hårdast av de besparingar regeringen genomfört för att finansiera skattesänkningarna.

Diagram 11 Fördelning av regeringens åtgärder per inkomstgrupp, 2006–2010

Källa: RUT, dnr 2010:0466.

Diagram 12 Könsfördelning av regeringens åtgärder, 2006–2010

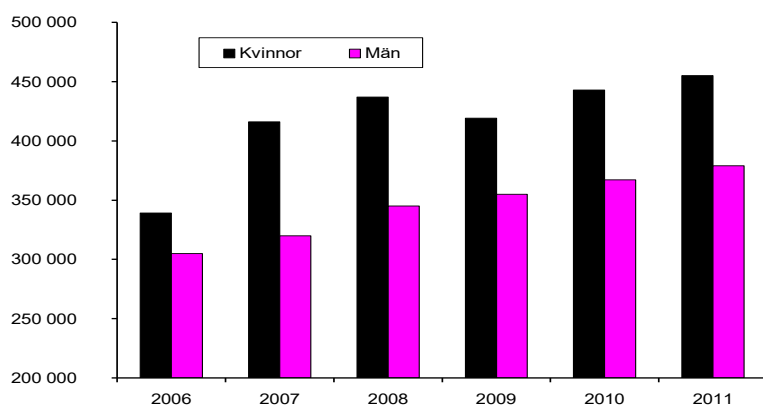
Källa: RUT, dnr 2010:0466.

Regeringens politik syftar till att lägga grunden för än mer genomgripande förändringar av samhället. På kort sikt leder de olika reformerna – nedmonteringen av försäkringssystemen, skattesänkningarna och besparingarna och

privatiseringarna i välfärden – till att många individer drabbas mycket hårt, såväl ekonomiskt som socialt. Men den kanske allvarligaste effekten på lång sikt av detta systemskifte är att den skapar nya sociala, idémässiga och ekonomiska strukturer som undergräver medborgarnas vilja och förmåga att agera solidariskt.

Regeringens klasspolitik har på ett högst påtagligt sätt ökat den relativa fattigdomen i samhället – se diagram 13.¹⁶

Diagram 13 Relativ fattigdom, 2006–2011

Källa: RUT, dnr 2011:0344.

4.3.5 Besparingar och privatiseringar i välfärden

I samband med den ekonomiska krisen vid 1990-talets början gjordes betydande besparingar inom den kommunala välfärdssektorn. Enligt en artikel i tidningen Kommunalarbetaren minskade antalet välfärdsjobb med över 170 000 mellan 1990 och 1997.¹⁷ Eftersom efterfrågan i näringslivet samtidigt var mycket låg, inte minst till följd av de höga realräntorna, blev många av dem som förlorade sina arbeten i kommunerna arbetslösa. Den offentligfinansierade effekten av dessa uppsägningar var förmodligen klart begränsad eftersom de som förlorade sina arbeten i stället kom att få sin försörjning från de offentliga försörjningssystemen. Effekterna på den kommunala välfärden blev desto större. Många av de offentliganställda som blev arbetslösa under 1990-talets besparingar var kvinnor. En stor del av dessa kom aldrig tillbaka till arbetslivet och drabbades av ökad ohälsa. De som blev kvar tvingades utföra lika många arbetsuppgifter, fast på en lägre bemanning. Detta ökade såväl de fysiska som psykiska påfrestningarna och utgör förmodligen den viktigaste förklaringen till de ökade utgifterna för ohälsan under 1990-talets andra hälft och en bit in på 2000-talet.

¹⁶ Antal personer under den relativa fattigdomsgränsen. Denna gräns, som är internationell standard, avser personer med en disponibel inkomst som understiger 60 % av medianinkomsten.

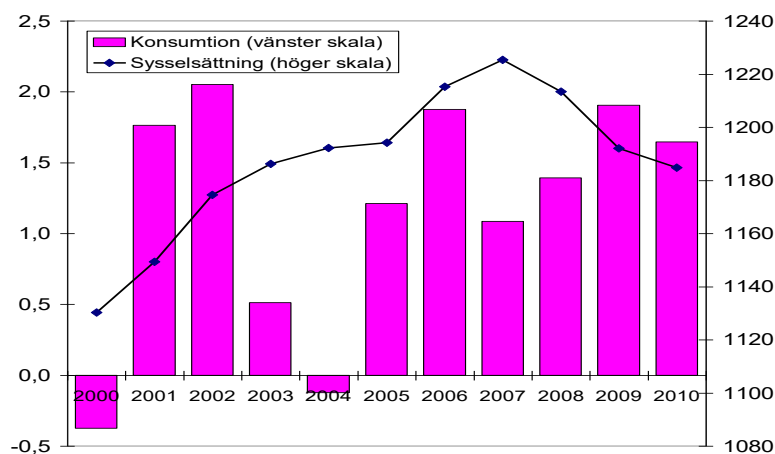
¹⁷ Källa: <http://www.ka.se/index.cfm?c=96247>.

Fel! Okänt namn på

Från 1998 har en viss återhämtning skett beträffande antalet anställda i kommunsektorn. Mellan 2000 och 2007 ökar antalet anställda med kommunal finansiering kontinuerligt, sammantaget med ca 95 000 personer. Den trenden bryts abrupt mellan 2007 och 2010 då antalet anställda med kommunal finansiering faller med hela 40 000 personer. Denna utveckling är inte helt enkel att förklara, i synnerhet som den kommunala konsumtionen utvecklades tämligen starkt under dessa år, se diagram 14 nedan.

Diagram 14 Kommunfinansierad sysselsättning och kommunal konsumtion

Tusental personer, konsumtion i fasta priser

Källa: SCB och KI, "Fördjupnings-PM, nr 6 2010".

En liten del av den minskade sysselsättningen kan förklaras genom ökad medelarbetstid, men den övriga nedgången är svårförklarad. En förklaring kan vara den ökande andelen privata utförare inom vård, skola och omsorg, dvs. att en allt större andel av skattepengarna går till privata vinster och diverse overheadkostnader.

SCB:s publikation "Finansiärer och utförare inom vård, skola och omsorg 2008" innehåller uppgifter om avkastning m.m. inom välfärdssektorn. Kompletterande material från SCB visar att privata utförare inom branscherna hälso- och sjukvård, utbildning och omsorg hade ett sammanlagt rörelseresultat för 2008 på 10,4 miljarder kronor. Avkastningen på eget insatt kapital är dessutom mycket högre inom den privata välfärdssektorn än inom näringslivet i övrigt. Omsorgsverksamhet har en avkastning på 33 % vilket kan jämföras med elsektorn som har 15 %. Näringslivet i stort har en avkastning på eget insatt kapital på 20 % och välfärdssektorn 25 %. Den vinst som genererats av skattemedel uppgick uppskattningsvis till ca 6,9 miljarder kronor. Dessa medel skulle i stället för att hamna som privata vinster (i ofta mer eller mindre

skattebefriade riskkapitalbolag) kunnat användas för att anställa ca 20 000 välfärdsarbetare.¹⁸

Det är lätt att se sambandet mellan de minskade resurserna till välfärden och det ökande sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män, eftersom en hög andel av de anställda i vård och omsorg är kvinnor. På sikt hotar också en urholkad offentlig välfärd kvinnors arbetskraftsdeltagande genom att alltmer omsorgsarbete måste utföras oavlönat i hemmet.

5 Vänsterpartiets förslag för fler jobb och stärkt välfärd

5.1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Full sysselsättning är det överordnade målet för Vänsterpartiets ekonomiska politik. Arbetet är basen för välfärd och ekonomiskt välstånd. Egen försörjning är grunden för personlig frihet och självständighet.

Hög arbetslöshet innebär ökad makt för kapitalet på de arbetandes bekostnad. Under hot om uppsägningar kan reallönerna pressas ned, arbetsförhållandena försämrats och anställningstryggheten luckras upp.

Den accelererande globaliseringen har inneburit ökat konkurrenstryck och att strukturomvandlingen i den svenska ekonomin går allt snabbare. Men för att vi ska kunna bejaka strukturomvandlingen krävs både en bra arbetslöshetsförsäkring som alla har råd med och möjligheter till omskolning och vidareutbildning. Därtill krävs en strategisk industri- och näringspolitik som identifierar och understöder Sveriges komparativa fördelar i den globala ekonomin, samt betydande satsningar på forskning och utveckling.

Om vi inte ska konkurrera med lägre löner måste arbetskraftens kunskapsnivå i bred bemärkelse öka. Det behövs därför ett brett kunskapslyft. Först och främst måste grundskolan förbättras. Dagens situation med en tredjedel av eleverna som går ut gymnasiet med ofullständiga betyg är oacceptabel. Dessa personer löper en mycket stor risk att hamna i permanent utanförskap och är ett stort slöseri med mänskliga resurser. Den högre utbildningen måste stärkas och göras mer tillgänglig för alla samhällsklasser.

Den svenska ekonomin präglas av hög arbetslöshet samtidigt som stora investeringar måste till. Det saknas inte arbetsuppgifter. Vi behöver investera i infrastruktur, energieffektivisering och ny teknik för att ställa om ekonomin i en mer klimatvänlig riktning. Bostadsbristen i storstäderna måste byggas bort, och inom välfärden finns stora eftersatta behov.

För ett litet exportberoende land som Sverige är starka offentliga finanser en förutsättning för en stabil makroekonomisk utveckling. De offentliga fi-

¹⁸ Siffran på 20 000 personer baseras på en kommuns årliga bruttokostnad (dvs. inklusive påslag för sociala avgifter). Den lön som används är genomsnittlig månadslön för en heltidsarbetande undersköterska, som 2009 uppgick till drygt 23 000 kr i månaden.

Fel! Okänt namn på

nanserna ska vara i balans över en konjunkturcykel. Penningpolitiken bör kompletteras med ett sysselsättningsmål för att främja stabiliseringspolitiken och understödja den ekonomiska politiken för full sysselsättning.

Den ekonomiska politiken ska bidra till minskade ekonomiska och sociala skillnader. Ett jämlikt samhälle ökar människors reella frihet och valmöjligheter, vilket ökar den sociala rörligheten och bidrar till en mer dynamisk ekonomi. Gemensamt finansierade tjänster som utbildning och sjukvård som är lika för alla är helt avgörande för ett jämlikt samhälle och för att personer från olika ekonomiska och sociala bakgrunder ska kunna konkurrera på arbetsmarknaden på någorlunda jämlika villkor.

Kvinnors ställning och lika möjligheter på arbetsmarknaden är utöver en demokrati- och maktfråga också en fråga av stor vikt för samhällsekonomin. Fasta jobb på heltid och en gemensam och väl fungerande barn- och äldreomsorg är förutsättningar för att kvinnor och män ska kunna delta på arbetsmarknaden på lika villkor. I ett jämlikt och jämställt samhälle utvecklas kvinnor och män i frihet och når sin fulla potential utan att begränsas av klassbarriärer, könsmissiga stereotyper och diskriminerande strukturer.

5.2 Investeringar i välfärd för alla

5.2.1 Bättre kvalitet i välfärden

Den svenska välfärden utarmas i allt högre tempo. Den borgerliga regeringens politik har uppmuntrat riskkapitalbolag att för en billig penning köpa upp det som vi tidigare ägde gemensamt. Möjligheten att göra stora vinster på svensk vård har visat sig vara mycket stor. Vänsterpartiet menar att svenska folkets skattepengar borde vårdas bättre. I stället för att hamna på enskildas bankkonton borde allt överskott gå tillbaka till vår gemensamma välfärd och höja kvaliteten för alla.

Det mest grundläggande kravet som behöver ställas för en hållbar välfärdsekonomi är att statsbidragen värdesäkras. Så länge statsbidragen till kommunerna inte räknas upp i takt med löner och andra kostnader ligger det en konstant press nedåt på välfärdens villkor. Vi uppskattar den effekten till omkring 2,5 miljarder kronor per år. Det motsvarar lönekostnaderna för ca 6 000 anställda.

Regeringens förslag till lösning på den utmaningen är att kommuner och landsting ska vara tuffare i löneförhandlingarna, så att det ska bli än svårare än i dag att hitta ett jobb med en lön att leva på. Det är en konsekvent högerpolitik som ytterst handlar om att kapitalet ska ta en än större andel av överskottet och att kvinnors arbete inte ska värderas lika högt som mäns. För välfärdssektorn leder de dåliga villkoren på kvinnodominerade arbetsplatser redan till stora strukturella problem också från ett verksamhetsperspektiv. Det kommer exempelvis att bli svårt att hitta utbildad personal för den utbyggnad av äldreomsorgen som krävs framöver.

Vänsterpartiet vill att välfärdsverksamheterna ska utvecklas till attraktiva och demokratiska arbetsplatser med goda arbetsvillkor. Bemanningen måste

öka generellt för att höja kvaliteten i tjänsterna. Vi lägger hellre pengarna på nya jobb i skolor, på sjukhus och bibliotek, än på skattesänkningar till de rika. Totalt sett skulle våra generella och riktade förslag göra det möjligt att anställa omkring 60 000 fler i välfärden. Det vore en långsiktig investering i Sveriges samhällsekonomi och ett bra sätt att få fler i meningsfulla arbeten.

Den demokratiska styrningen i hälso- och sjukvården har inskränkts genom de vårdvalsreformer som införts. När de demokratiskt valda representanterna försvinner fråntas även medborgarna möjligheten att organisera vården så att den kommer alla till del. Ur en företagsekonomisk synvinkel är det fullt logiskt att vårdbolagen etablerar sig i områden där befolkningen är relativt frisk och därmed blir snabb, lätt och billig att behandla. Konsekvenserna av den fria etableringsrätten har blivit att rikare och friskare områden får avsevärt fler vårdcentraler än fattigare och mer vårdtyngda områden.

Förutom att landstingens möjlighet att organisera och planera stora delar av vården nästan försvunnit så har också insynen i de bolag som utför vård i många hänseenden strypts. Detta är en naturlig utveckling i ett system som uppmuntrar konkurrens i stället för samarbete mellan vårdgivare. Privatiseringar får även en allvarlig konsekvens för personalen genom att de till skillnad från de offentligt anställda inte omfattas av lagstiftningen om meddelarskydd. Det ger tystare arbetsplatser när arbetsgivaren kan efterforska vem som talat med t.ex. medier och utsätta personen för repressalier. Detta är ett hot mot vårdens och omsorgens kvalitet.

Det är behoven som ska styra vården – inte plånbokens tjocklek. Vänsterpartiet vill riva upp den fria etableringsrätten och lagen om valfrihet i vård och omsorg (LOV) samt stoppa utförsäljningarna av sjukhus. Välfärdsverksamhet ska bedrivas utan privata vinster. Så vill vi göra vården mer rättvis, demokratisk och kostnadseffektiv. Vi anser att privata vårdcentraler bara ska tillåtas om de drivs av ideella organisationer som inte har vinstmaximering som högsta mål. Vi anser också att lagen om skatteflykt bör ses över så att den blir ett effektivt instrument mot riskkapitalbolagens skatteflykt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

När den ekonomiska vinsten ökar som drivkraft inom hälso- och sjukvården blir det ofta det förebyggande hälsoarbetet som får stryka på foten. De ekonomiska vinsterna med ett förebyggande arbete är nämligen på kort sikt mycket små. I och med införandet av den fria etableringsrätten och vårdvalsreformen har tyngdpunkten för vården blivit läkarbesöket. Det tidigare områdesansvar för befolkningens hälsa som primärvården hade har till stora delar försvunnit och därmed förutsättningarna för ett bra folkhälsoarbete.

För att stoppa denna negativa utveckling vill vi satsa 1 miljard kronor på det förebyggande arbetet mot ohälsa. Pengarna ska användas till det tvärprofessionella arbetet inom primärvården. Vi anser att samarbetet måste utökas mellan bl.a. vårdcentraler, skola, försäkringskassa och socialtjänst men även med det övriga samhället genom exempelvis kulturföreningar, idrottsklubbar och pensionsorganisationer. Eftersom skillnaden i hälsa ökar mellan olika områden anser vi att det är viktigt att prioritera socialt utsatta områden med höga ohälsotal.

Fel! Okänt namn på

Alla människor ska ha möjlighet att nå en god hälsa och livskvalitet och ett förebyggande arbete mot ohälsa kan innefatta många olika insatser. I arbetet mot en ökad fetma är det viktigt att alla, oavsett ålder, uppmuntras till fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor. I ett folkhälsoarbete ingår det också att arbeta med de stora folksjukdomarna såsom diabetes och KOL.

Psykisk ohälsa och missbruk ökar i samhället. Detta har i grunden sociala orsaker och det är viktigt med breda förebyggande insatser. Den psykosociala kompetensen på bl.a. vårdcentraler måste öka för att man tidigt ska kunna upptäcka och behandla psykisk ohälsa. I detta arbete ingår också ungdomsmottagningarna dit många unga med psykisk ohälsa vänder sig.

En satsning på det förebyggande arbetet mot ohälsa är också en satsning på nya jobb tillfällen. En investering på 1 miljard kronor leder till ca 3 000 nya jobb för bl.a. arbetsterapeuter, dietister, sjukgymnaster, kuratorer, psykologer, sjuksköterskor och läkare.

En annan satsning på ökad kvalitet i hälso- och sjukvården som vi vill genomföra är betald specialistutbildning för sjuksköterskor. Det råder stor brist på specialistutbildade sjuksköterskor och antalet minskar stadigt. Genomsnittsåldern är hög och många kommer de närmaste åren att gå i pension. Sedan 2005 har andelen utbildade specialistsjuksköterskor sjunkit från 65 % till 50 %.

Hälso- och sjukvården blir alltmer komplex och avancerad och därmed ökar behovet av specialiserad vårdpersonal. Sjuksköterskor måste oftast, till skillnad från läkare, ta tjänstledigt med studiemedel för att specialisera sig. Att sedan lönen efter utbildningen inte påverkas i någon högre grad leder till att vidareutbildning för en sjuksköterska blir en förlustaffär ekonomiskt.

För att i framtiden kunna säkerställa vårdens behov av kompetent personal vill vi avsätta 900 miljoner kronor för att sjuksköterskor ska kunna utbilda sig på arbetstid. Vi planerar även en utökning av platser på utbildningarna med 150 studenter och då först och främst inom de områden där bristen är som störst.

Andra satsningar som vi vill återkomma till i samband med höstbudgeten är bl.a. reformer för minskad barnfattigdom samt stärkt kvalitet i demensvården och psykiatrin.

Vi vill också förbättra ekonomin för ensamstående föräldrar och därmed minska barnfattigdomen. Detta vill vi bl.a. göra genom att höja och värdesäkra underhållsstödet.

5.2.2 Generell välfärd och en mänsklig sjukförsäkring

Var och en av oss ska känna en trygghet i att vi klarar oss ekonomiskt om vi blir sjuka, går i pension, blir föräldrar eller förlorar arbetet. Genom en generell välfärd skapar vi en sådan trygghet för alla. Det ger en solidarisk omfördelning av resurser mellan kvinnor och män, mellan lågavlönade och högavlönade och mellan olika perioder i våra liv.

Regeringens attacker mot sjukförsäkringen har lett till att sjuka utförsäkras och vi har fått ett Sverige där sjukdom kommit att innebära fattigdom. Eftersom kvinnor i betydligt högre grad än män drabbas av långvariga sjuk-

Fel! Okänt namn på

skrivningar har försämringen av sjukförsäkringen framför allt lett till ökad fattigdom och ekonomiskt beroende bland kvinnor. Den försämrade sjukförsäkringen har inneburit att 26 miljarder kronor har tagits från sjuka, ungefär lika mycket som har gått till skattesänkningar för de rikaste 10 %. I den senare gruppen är sju av tio män, medan sju av tio av de sjukskrivna är kvinnor. Redan innan förändringarna gjordes hade sjukförsäkringen gått med överskott i flera år. En del av syftet med försämringarna i sjukförsäkringen var att finansiera regeringens skattesänkningar.

Solidariska trygghetssystem har ett starkt stöd, men när människor märker att de inte längre kan lita på systemet skaffar de som har råd i stället privata försäkringar. Dessa grupper förlorar då också intresset för att upprätthålla nivån på de offentliga trygghetssystemen som alla andra är beroende av. Det leder till sämre kvalitet och sänkta lägstanivåer.

Vänsterpartiet vill att sjukförsäkringen ska ge rimlig ersättning för förlorad arbetsinkomst till den som är sjuk. Utförsäkringarna måste stoppas.

De kvinnor och män som drabbats av dagens system är inga enstaka undantag. Den skälighetsprövning som regeringen nu föreslår är därför helt otillräcklig. Varken det eller de andra kosmetiska ändringar som regeringen aviserat i vårpropositionen rättar till grundproblemet – att fyrkantiga tidsgränser anses viktigare än om individen har blivit tillräckligt frisk för att arbeta. Vänsterpartiet vill avskaffa den orimliga prövning mot en fiktiv arbetsmarknad som i dag sker efter ett halvår. När prövning mot arbetsmarknad sker ska det göras utifrån verkliga jobb. Även gränserna vid ett respektive två och ett halvt år, den s.k. stupstocken, måste avskaffas. Ingen ska förlora sin sjukpenning därför att en administrativ tidsgräns passerats. Det avgörande ska självklart vara om man är för sjuk för att arbeta eller ej. De som redan har utförsäkrats ska återförsäkras och de som förlorat sin sjukpenninggrundade inkomst ska kunna återfå denna, så att den som är för sjuk för arbete kan få ersättning på tidigare nivå.

Regeringens bärande idé tycks vara att sjuka ska piskas till att söka arbete genom att deras ekonomi körs i botten. Vänsterpartiet kan aldrig acceptera ett sådant synsätt. Försäkringen och dess villkor ska stimulera aktivitet för att ge sjukskrivna förbättrad arbetsförmåga. Den ska vara rymlig så att medicinska insatser, rehabilitering och arbetsprövning kan pågå på ett individuellt anpassat sätt utan att ersättningen påverkas. Individens ställning i rehabiliteringsprocessen måste stärkas och en rehabiliteringsombudsman bör övervägas. Vi vill individanpassa sjukförsäkringen så att man kan få ersättning i fler steg än dagens fyra. Den som arbetar 25 % och känner att hon eller han vill pröva att arbeta mer måste i dag gå upp till 50 %, vilket kan vara ett för stort steg. Genom fler nivåer med mindre avstånd gör vi det lättare och mindre riskabelt att pröva att börja arbeta igen. Det måste även ställas hårdare krav på arbetsgivarna. Kännbara sanktioner kan vara ett instrument att pröva för att arbetet och arbetsmiljön ska anpassas så att det underlättar den anställdes återgång till arbete.

Det bör tydligt slås fast att det är ansvariga läkares medicinska bedömning som ska vara utgångspunkten för Försäkringskassans beslut. Individens ålder, kön och andra relevanta faktorer bör också kunna vägas in i besluten eftersom

Fel! Okänt namn på

dessa kan påverka sjukdomens konsekvenser. Där så är nödvändigt ska man kunna få sjukpenning även under längre tid utan ständig kontroll av arbetsförmåga. Detta eftersom återkommande prövning för vissa grupper kan påverka hälsan negativt.

I linje med regeringens syn på hur man får sjuka att återgå i arbete sänks i dag sjukpenningen efter ett år. För att ytterligare sänka nivåerna har regeringen även infört ett nytt sätt att beräkna föräldra- och sjukpenning där inte hela den sjukpenninggrundande inkomsten räknas. Vi accepterar inte någon av dessa sänkningar och höjer därför ersättningsnivåerna. Vidare har regeringen sänkt taket i både sjukpenning och tillfällig föräldrapenning så att gruppen som inte får ersättning för hela sin inkomst har vuxit, vilket minskar intresset av att det är hög kvalitet på försäkringen. Att hela fyra av tio löntagare i dag befinner sig över taket är ohållbart för oss som värnar om en generell välfärd. Därför måste taket höjas. På sikt vill vi även avskaffa sjukförsäkringens karensdag. Karensdagen gör att människor med små marginaler tvingas gå till jobbet trots att de egentligen borde stanna hemma.

En fungerande socialförsäkring kräver en fungerande Försäkringskassa. Att fatta beslut utifrån omänskliga regler har tillsammans med minskade medel lett till mycket pressade förhållanden för de anställda. Regeringens besparingar har även inneburit en plan från Försäkringskassans ledning att lägga ned servicekontoren. Vi vill höja anslagen så att servicekontoren räddas och avser även ge verksamheten i övrigt ökade medel bl.a. för att nödvändig samverkan med Arbetsförmedlingen ska fungera.

Regeringen har skärpt reglerna för sjukersättning, det som tidigare hette förtidspension. Numera har Sverige, tillsammans med Mexiko, de hårdaste kraven av alla OECD-länder för att bevilja sjukersättning. De hårda kraven och bristen på alternativ gör att människor som är för sjuka för att arbeta står utan egen försörjning. Det är en omänsklig ordning som måste åtgärdas. Även de som får sjuk- eller aktivitetsersättning har en ekonomiskt mycket svår situation och vi vill därför höja både ersättningsnivån och bostadstillägget.

5.3 Investeringar i jobb och grön omställning

5.3.1 Bygg bort bostadsbristen

Vi vill möta bostadsbristen genom ett ökat bostadsbyggande. Enligt Boverket påbörjas 8 100 hyresrätter år 2010 och 8 000 år 2012. Denna låga nivå kommer inte att tillgodose de kommande årens behov. Regeringens passivitet hämmar ekonomisk tillväxt och drabbar enskilda.

Drygt hälften av landets kommuner har brist på bostäder som ungdomar efterfrågar. Bristen är särskilt utbredd i storstadsregionerna och i andra större städer, men den finns också i mindre kommuner.

Vårt mål är att det ska byggas 40 000 bostäder om året varav en majoritet ska vara hyresrätter. Vi vill därför utforma ett statligt stöd för att stimulera ökat bostadsbyggande med inriktning mot hyresrätter till rimliga kostnader och med miljövänlig teknik. Stödet ska riktas mot orter där bristen på ända-

målsenliga och efterfrågade bostäder är särskilt stor. Även kooperativa hyresrätter omfattas av stödet.

Vi vill också upprusta befintligt bostadsbestånd. Hyresgästföreningens bedömning är att 650 000 lägenheter som byggdes under miljonprogramsåren är i behov av renovering och att ca 350 000 av dessa lägenheter behöver renoveras under den kommande femårsperioden.

Stat, kommuner och näringsliv ska ta gemensamt ansvar för att renovera och utveckla miljonprogramsområdena till attraktiva och energieffektiva bostadsområden. Upprustningen ska ske i nära samråd med de boende.

Fortfarande förbrukar många bostäder och lokaler alldeles för mycket energi. Här finns stora möjligheter till smartare lösningar. Vi vill stimulera att nödvändiga klimatinvesteringar görs i de sektorer där de behövs som bäst, detta genom att skapa ett ROT-program anpassat till hyresrättens upplåtelseform. I dag är hyresfastigheter undantagna från ROT-bidrag.

Vi vill införa en välfärds-ROT för nybyggnation och upprustning av välfärdslokaler som skolor, förskolor eller äldreboenden i kommunal eller landstingsägd regi. Självfinansieringsgraden för projekten bör vara minst 50 %. Nybyggnationerna ska fylla vissa krav på energieffektivisering för att vara berättigade till stöd. Varje kommun kan få upp till 200 kr i stöd per invånare och år, och varje landsting upp till 100 kr.

Vänsterpartiet anser att skattemässig neutralitet ska råda mellan olika kategorier av bostäder med olika upplåtelseformer. I dag är hyresrätten missgynnad. Därför vill vi ta bort fastighetsskatten för hyreslägenheter. Ett borttagande av fastighetsskatten för hyresrätter sänker också boendekostnaderna för hyresgästerna.

Genom att investera i nyproduktion och upprustning av bostäder skapas också samhällsnyttiga jobb. Nyproduktion av 20 000 hyresrätter kan ge över 30 000 jobb. Enligt Sabo kan en satsning på renovering av 50 000 lägenheter per år ge 34 000 årsarbeten för anläggningsarbetare, betongarbetare, snickare, mattläggare, målare, VVS-arbetare, elektriker m.fl. Brist på arbetskraft är enligt Konjunkturinstitutet nu byggföretagens största hinder för att öka byggandet. Det behövs utbildningsinsatser för att motverka denna brist.

Sverige behöver en ny bostadspolitik med tydliga och starka ambitioner. Alla människor, inte bara de med särskilt goda ekonomiska förutsättningar, ska ha möjlighet att leva i bra bostäder till rimliga kostnader i en trygg boendemiljö. Alla bostadsområden ska vara attraktiva boenden. Bostadspolitiken är därför en grundläggande del i den generella välfärdspolitiken och central för samhällsbyggandet för en långsiktigt hållbar utveckling. Bostadsmarknadens funktionssätt är också viktigt för att ha en fungerande och dynamisk arbetsmarknad liksom möjligheten till studier och utbildning. Ska vi inte drabbas av både hög långtidsarbetslöshet och arbetskraftsbrist behövs det balans på bostadsmarknaden. I detta avseende är därför hyresrätten av en särskilt viktig betydelse.¹⁹ Alla billiga hyresrätter behövs, de ska inte dras undan hyresmarknaden genom ombildningar till bostadsrätter. Vi vill också

¹⁹ Maria Brandén (2008).

Fel! Okänt namn på

att alla kommuner ska vara skyldiga att i egen regi, eller genom regional samverkan, ordna en bostadsförmedling som är transparent, förmedlar de flesta såväl allmännyttiga som privata lägenheter och som fördelar lägenheter enligt turordning samt social och medicinsk förtur.

5.3.2 Investeringar i grön infrastruktur

Satsning på grön infrastruktur, alltså kollektivtrafik, järnväg, vindkraft och solenergi, bidrar till att nå miljö- och klimatmål. Att vi investerar i långsiktigt hållbara system är också nödvändigt för att Sverige ska fungera. Mer grön infrastruktur skapar även nya viktiga arbetstillfällen.

5.3.2.1 Investeringar i järnväg och kollektivtrafik

Det krävs en rad åtgärder inom järnväg och kollektivtrafik för att skapa fler arbetstillfällen, förbättra transporterna och minska miljöpåverkan.

För det första måste det ske en dramatisk minskning av alla tågförseningar genom att tågkapaciteten ökas. De senaste två åren har tågkaoset varit värre än någonsin. Människor har fått vänta i kyla och vind och försenats till arbete och studier. Även företag och godstransporter har drabbats hårt. Samtidigt är vi i ett läge där vi av miljö- och klimatskäl mer än någonsin behöver öka järnvägssatsningarna. Vänsterpartiet anser att den nationella miljö- och klimatpolitiken ska skapa förutsättningar för att människor kan färdas med hållbara transporter samt att fler företag kan frakta sina varor med en godstrafik som minimerar utsläpp och ger svensk industri ökad konkurrenskraft med snabbare och leveranssäkra transporter. Men regeringen agerar tvärtom. Regeringens låga ambitioner för de kommande tio åren kommer inte att minska tågförseningarna. Detta trots att fler måste åka tåg om vi ska minska klimatpåverkan. Regeringens tänkta tillskott på 800 miljoner kronor till banunderhåll är alldeles för lågt och dessutom bara en tillfällig insats som inte fortsätter nästkommande år.

Vänsterpartiet vill på allvar minska förseningar för gods och människor genom att kraftigt öka kapaciteten på järnvägen. Vårt första delmål är att minska tågförseningarna med 50 % och öka godskapaciteten med 50 %. Därför vill vi kraftigt höja banunderhållet, rusta upp de lågtrafikerade banorna och öka investeringarna i nya järnvägar. En viktig förutsättning för att gynna investeringar är att budgetlagen medger lånefinansiering och att det införs en statlig investeringsbudget som möjliggör avskrivningar över investeringens livslängd.

Särskilt fokus i närtid när det gäller investeringar är att bygga bort flaskhalsar. För att öka godskapaciteten är ökat underhåll och fler spår det primära, men det är även viktigt att kapillärspår och godsspår behålls och ansluts till de större banorna samt att det byggs nya godsspår till hamnar, företagsområden och kombiterminaler. SJ:s avkastningskrav till staten ska upphöra. SJ måste få tydliga samhällsmål och Jernhusens fastigheter bör överföras till Trafikverket. Våra satsningar inom järnvägen kan ge 12 000 nya jobb. Avregleringar och privatiseringar inom järnvägen måste ersättas med ett gemensamt och sammanhållet järnvägssystem som sätter resenären och godstransportören i cent-

rum. Järnvägen bör därför återregleras och samhället bör ta ett helhetsansvar för järnvägssystemet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För det andra vill vi se fler och bättre kollektiva resor. Andelen resor med kollektivtrafiken måste fördubblas fram till 2020. Trafikpolitiken ska se till att kvinnor och män har bra kommunikationer oavsett var de bor. Samtidigt måste trafikens miljöproblem med klimatförändringar, hälsoproblem och buller lösas på ett tillfredsställande sätt. Privatbilismens ökningstakt måste avstanna och helst minska, inte minst i våra tätorter. Då krävs en väl utbyggd, tillgänglig, prisvärd och väl fungerande kollektivtrafik för alla, både i storstad och glesbygd. Kollektivtrafik, som ofta utgörs av busstrafik, är mer miljövänlig och trafiksäker och en förstärkt kollektivtrafik ökar jämlikheten genom att pensionärer, ungdomar och andra med låga inkomster gynnas. Då kvinnor för närvarande i större utsträckning använder sig av kollektiva färdmedel leder det även till att kvinnors tillgång till transporter stärks. Vi bedömer att våra satsningar inom kollektivtrafiken kan ge 8 000 nya arbetstillfällen.

För det tredje krävs framtida investeringar i höghastighetsbanor och högre banhastigheter. Det krävs helt enkelt långsiktiga satsningar på smarta framtidslösningar som skapar jobb samtidigt som det gynnar miljön och klimatet. Om tåg ska kunna konkurrera med flyg krävs avsevärt kortare restider längs de stora stråken. Det är därför vi har förslag på högre hastigheter längst t.ex. Ostkustbanan, Dalabanan, Södra stambanan samt byggande av Norrbottenbanan. Men vi vill även bygga höghastighetsbanor som skulle skapa attraktiva resmöjligheter för långväga resenärer samtidigt som de regionala invånarnas tillgänglighet till arbetsplatser, universitet, högskolor och större sjukhus förbättrades. Genom nya höghastighetsbanor mellan t.ex. Stockholm och Göteborg kan restiden kortas till lite mer än två timmar samtidigt som banutrymme frigörs för en kraftfull ökning av gods kapaciteten. Miljön och jobben behöver fler spår.

5.3.2.2 Investeringar i grön teknik

Stora framsteg har gjorts på området smarta elnät, dvs. ett elnät som kan ta emot elproduktion från olika håll och vara mer flexibelt än dagens system. Men fortsatt utveckling behövs för att stabilisera elpriserna för privathushåll och företag. Exempelvis måste problemen med nettodebiteringen få en lösning. Som ett led i en övergång till alternativ energi vill vi även se en ökning av effektskatten på kärnkraft och fastighetsskatten på vattenkraftverk. En sådan ökning blir också en del av att ta in de övervinster som de stora elbolagen gör på grund av ett dåligt konstruerat marknadssystem.

Det är dock inom framför allt två områden som staten kan bidra till kraftfull utveckling av grön framtidsteknik. Det första området rör uppbyggandet av en svensk vindkraftsindustri. Vindkraftsindustrin befinner sig i början av en stark utvecklingsfas. Globalt kommer uppskattningsvis 8 000 miljarder kronor att investeras i vindkraft fram till 2020, varav en stor del kommer att ske i Europa och USA, men även i Indien och Kina. I Sverige saknas renodlade vindkraftstillverkare även om det här finns ledande underleverantörer.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet ser en gyllene chans att skapa en vindkraftsindustri i Sverige. Branschorganisationen Svensk Vindenergi menar att en utbyggnad av vindkraften till 25 TWh kan skapa 12 000 nya årsarbetstillfällen i Sverige. Vi vill skapa gynnsamma förutsättningar för svensk vindkraftsindustri genom att starta ett branschprogram som ska utformas i samarbete med vindkraftsindustrin. Det ska innehålla ett långsiktigt stöd för havsbaserad vindkraft. Det handlar även om att förlänga och utöka stödet för förnybar energi – elcertifikaten – till 30 TWh till 2020. Vindpilotstödet ska förstärkas, överföringskapaciteten för förnybar energi byggas ut och skatteregler inte missgynna vindkraftskooperativ. Det är även viktigt med utbildningar som motsvarar de krav som den nya industrin kommer att ställa och att handläggningstider förkortas vid prövning av vindkraft.

Det andra området rör utvecklingen inom solenergi. Den globala marknaden för solenergi växer kraftigt och omsätter i dag över 200 miljarder kronor. Sverige har ett avancerat kunnande inom solceller, termisk solkraft och solvärme, men ännu har vi inte byggt ut solenergin eller utnyttjat exportmöjligheterna. Med gynnsamma förutsättningar bedömer branschorganisationen Svensk Solenergi att solenergin kan generera hela 8 TWh till 2020, vilket skulle ge såväl jobb som exportintäkter. 4 TWh solel år 2020 skulle räcka till att försörja 800 000 villor med hushållsel, och 4 TWh solvärme motsvarar uppvärmningsbehovet i en stad av Göteborgs storlek. I dag finns ingen målinriktad politik för att stärka solenergiindustrin i Sverige. Vi vill stärka den svenska solenergiindustrin genom att ta fram ett planeringsmål för solenergi. Vi anser att de olika statliga stöden till solenergi ska förstärkas och göras mer långsiktiga.

5.3.3 En industri- och näringspolitik i en värld i förändring

För oss i Vänsterpartiet innebär en modern näringspolitik både en offensiv industripolitik och en politik för bättre förutsättningar för små och medelstora företag. I stora delar av landet spelar industrin en mycket viktig roll för ekonomi och välfärd. Vänsterpartiet tror på industrins potential och att den har en framtid i Sverige.

Sverige är fortfarande beroende av den basindustri som har sitt ursprung i naturresurserna malm, skog och vattenkraft. Den sysselsätter direkt och indirekt hundratusentals människor och dominerar Sveriges nettoexportinkomster. Detta har delvis skett genom att basindustrin har höjt sin produktivitet genom att investera i moderna högteknologiska produktionsanläggningar. Den finansiella krisen, kombinerad med lågkonjunktur, gjorde att svensk varuexport rasade med 17 % under 2009. Den starka uppgång i ekonomin, som regeringen nu berömmar sig av, ska ses mot bakgrund av detta ras. Svensk exportindustri behöver stärkas för framtiden samtidigt som mindre inhemska och inte så konjunktorkänsliga företag blir fler. Tjänstesektorn har också vuxit i betydelse och tjänstexporten utgör nu, enligt Kommerskollegium, 29 % av Sveriges totala export.

Samtidigt försvagar regeringen möjligheterna för svenska företag genom att vara passiv i fråga om att bygga en innovativ struktur för företagen och

genom att förbise viktig kapacitet på landsbygden. Regeringens passivitet kommer igen i de för framtidens näringsliv viktiga sektorerna infrastruktur och utbildning. De förslag i vårpropositionen som direkt berör näringspolitiken handlar om justeringar i skattefrågor av mindre betydelse. Till det kommer utförsäljningen av statliga företag, vilket försämrar inflytandet över ekonomin.

Näringslivets problem utgörs inte av en för hög lönenivå eller för omfattande arbetsrättslig trygghet och inflytande för löntagarna. Det är i stället i första hand ett strukturellt tillväxtproblem. Ny teknik och att lågproduktiva företag slås ut bidrar till en förändring av strukturen. Men enkel matematik visar att ett företag kan öka sin produktivitet mätt som förädlingsvärde per anställd genom att "outsourca" delar av verksamheten. En förbättring av produktionstekniken skulle enligt bedömningar öka produktiviteten markant. Med en förbättrad produktionsteknik ökar också behovet av att hålla ihop utvecklingsarbetet och sammansättningsarbetet. Motivationen att behålla arbetstillfällena i Sverige ökar. Vänsterpartiet vill därför sätta ett innovationsprogram med ett antal komponenter.

5.3.3.1 Utveckla svenska företag

Den kris som världen genomlever just nu ger också en möjlighet att förändra företagen mot framtidens produkter och tjänster. Kapital för innovationer från privata investerare uteblir av flera anledningar under en kris. Staten kan då träda in och ta sitt långsiktiga ansvar för framtiden. Vänsterpartiet föreslår att en innovations/riskkapitalfond skapas med medel på 3 miljarder kronor från de statliga företagens överskott. Offentliga innovationsupphandlingar ska ges en kraftfull statlig stimulans genom särskilt stöd för att minska risker som möter enskilda statliga myndigheter, landsting och kommuner i deras upphandlingsprocesser och som därmed hämmar upphandlingar av innovativa lösningar.

Vänsterpartiet motsätter sig utförsäljningar av statliga företag. Vi vill i stället bygga en framtida innovationsstruktur som behåller tillverkning, forskning och utveckling (FoU) och huvudkontor i Sverige. Den överföringen av svenska folkets gemensamma egendom som den borgerliga regeringen genomfört är utan motstycke i svensk historia. Vänsterpartiet menar att det finns flera skäl för att staten ska vara en stark ägare, eller ha monopol, inom samhällsviktiga områden. Statligt ägande behövs som en motvikt till den spekulationskapitalism och kortsiktighet som delvis är ett resultat av globaliseringen men också ett resultat av den borgerliga regeringens avreglering och privatisering av svenska folkets gemensamma egendom. Mot den bakgrunden avvisar Vänsterpartiet regeringens fortsatta planer på privatisering av svenska folkets gemensamma egendom. Utförsäljningarna av statliga bolag bör stoppas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För små och medelstora företag är i dag exportmarknaden i stor utsträckning en stängd marknad. Man saknar de verktyg som behövs för att ta sig ut på mässor i utlandet, till enskilda företag och länder. För att stödja de små och medelstora företag som arbetar på växande marknader för miljöteknik och

Fel! Okänt namn på

produktionssystem på energiområdet bör demonstrationsanläggningar för tekniska genombrott inom dessa områden byggas i Sverige med statligt stöd. Forska och växprogrammet hos Vinnova måste förstärkas med tanke på efterfrågan. En skattekreditering för FoU i särskilt småföretagen bör initieras med tanke på framgången för sådana i andra länder.

Exportrådgivning, exportförsäljning och utbildning på detta område måste stärkas. Särskilt fokus måste läggas på framtidsbranscherna. Trots en mindre satsning på miljöteknikexport fattas fortfarande mycket. En upprustning av statens och näringslivets samarbete på exportområdet måste kort sagt påskynas. Därför vill Vänsterpartiet tillskjuta ytterligare medel till exportfrämjande åtgärder i stället för den neddragning som regeringen föreslår.

Svenskt Näringsliv behöver utveckla tillväxtbranscherna och diversifiera näringslivet, som den kunskapsintensiva industrin inom elektronik, datateknik, läkemedel, kemi och miljöteknik med tillhörande kvalificerade tjänster men också tjänsteföretagen som turism i mer allmän bemärkelse. När det gäller området miljöteknik fortsätter regeringen med sitt mantra om ny kärnkraft samtidigt som Tysklands regering och storföretag som Siemens tänker om och satsar på förnybar energi. En viktig del i en statlig näringspolitik blir därför att initiera och ge stöd till utvecklingsprogram för olika branscher. Dessa tas fram tillsammans med branscherna, universitet och högskolor samt de fackliga organisationerna och får därför hög relevans för företagen.

Industriella utvecklingscentrum (IUC), ett samarbete mellan företag, kommuner, landsting och fack, finns särskilt utanför storstadsområdena. Vid ett IUC kan hjälp med produktionsanalys, riskkapital, ansökan om EU-stöd, forskarkontakter, utbildning, juridisk rådgivning och mycket annat erbjudas. Vänsterpartiet menar att IUC:s verksamhet är så pass viktig, inte minst ur ett regionalt perspektiv, att en fortsatt satsning de kommande tre åren är nödvändig.

Vänsterpartiet vill ta vara på tjänstesektorns stora utvecklingspotential och utveckla ett framtidsprogram tillsammans med företag, universitet och högskolor samt fackliga organisationer inom tjänstesektorn.

Vi vill ta ett brett grepp över tjänsteproduktion och forskning. Företagens behov och prioriteringar ska vara styrande. Att öka produktiviteten och förädlingsvärdet av tjänsterna bör därför prioriteras.

De små företagen bör ges chans till större lönsamhet, med stabila jobb och god lönebetalningsförmåga. Ökade möjligheter till statliga kreditgarantier bör skapas och Almis såddkapital på lokalplanet stärkas. Tryggheten för småföretagare måste stärkas genom ett slopande av sjuklönekostnaden och ett införande av möjligheten att välja endast en karensdag för egenföretagare.

Gruvindustrin i Sverige går mot en ny vår. Nya gruvor öppnas och prospekteringen är stor. Nu vill gruvindustrin anställa 1 000 personer. Samtidigt har flera regeringar, inklusive den nuvarande, bidragit till att landsbygden har en mycket sned åldersfördelning; servicen har försämrats och lockelsen att flytta till landsbygden är liten. Vänsterpartiet vill motverka denna utveckling genom att skapa servicekontor över hela landet där olika statliga och kommunala verksamheter samarbetar. Ingrott stuprörstänkande måste genom regel- och attitydförändringar bytas mot ett horisontellt tänkande. Den privata sek-

torn måste, förutom de olika stöd vi redan nämnt, ges möjlighet till ökad ekonomisk styrka genom fler lokala bankkontor där sådana inte finns.

5.4 Ett hållbart arbetsliv med plats för fler

Rätten till arbete är fundamental men lika viktigt är arbetstagarnas rättigheter i arbetslivet. Vi har i dag ett arbetsliv som alltmer slits itu, där allt fler jobbar mer än heltid medan andra får nöja sig med otrygga tillfälliga jobb på deltid. Samtidigt är arbetslösheten hög och allt fler är långtidsarbetslösa. Arbetsmarknaden är tydligt könsuppdelad och kvinnor diskrimineras systematiskt vad gäller löner, arbetstider och andra arbetsvillkor.

Hög arbetslöshet och en politik som ensidigt inriktats på att öka arbetsutbudet har underlättat för arbetsgivare att sortera och diskriminera arbetsökande. TCO har i ett antal rapporter träffande beskrivit utvecklingen som ”jakten på superarbetskraften”. Fördomar och statistiska kalkyler om olika gruppers prestationsförmåga tränger undan allt fler från möjligheten att få ett jobb.

Vänsterpartiets politik syftar till att skapa ett arbetsliv där alla ges möjlighet att ta plats och utvecklas efter sina förutsättningar. Vi driver krav för ett icke-diskriminerande arbetsliv som präglas av inflytande och goda arbetsvillkor. För det krävs starka fackförbund som tar till vara de anställdas rättigheter i kollektivavtalen. Det kräver också en arbetsrättslig lagstiftning som garanterar en god arbetsmiljö och sjysta spelregler på arbetsmarknaden. Diskriminering måste bekämpas systematiskt och hårdare krav ställas på att arbetslivet anpassas till människors olika förutsättningar.

De fackliga organisationerna är de viktigaste aktörerna i arbetet för att förbättra villkoren i arbetslivet och öka arbetstagarnas inflytande på arbetsplatserna. För att fler ska välja att organisera sig i facket vill vi införa avdragsrätt för medlemskap i facklig organisation.

Generella välfärdssystem och en väl utbyggd vård- och omsorgssektor är avgörande för att både kvinnor och män ska kunna arbeta. Bristerna inom barn- och äldreomsorgen håller åter på att bli ett hinder för kvinnor att jobba på samma villkor som män. Vänsterpartiet anser att de pengar som i dag försvinner till skatterabatter och vinster i stället ska användas där de gör nytta för jämställdheten, för att bygga ut och stärka kvaliteten i den offentliga välfärden.

Vi vill satsa på en barnomsorg som finns tillgänglig också på kvällar, nätter och helger. För barnen innebär förbättrade möjligheter till barnomsorg på obekvämt arbetstid större kontinuitet och trygghet. Om föräldrar slipper betala för privat barnpassning på kvällar, nätter och helger kan deras ekonomi förbättras, vilket också gynnar barnen. Särskilt som det ofta handlar om yrken där lönen är låg. Vi avskaffar därför RUT-avdraget och använder dessa medel till att finansiera 15 000 platser i barnomsorg på obekvämt arbetstid.

Vi vill satsa på en äldreomsorg som avlastar anhöriga och ger de äldre en värdig vardag. Och vi vill satsa på bättre arbetsvillkor för alla dem som jobbar

Fel! Okänt namn på

i de viktiga välfärdsyrkena. Föräldraansvaret bör delas lika mellan föräldrarna genom en individualiserad föräldraförsäkring.

Kraven på arbetsgivare att bedriva systematiskt jämställdhetsarbete ska skärpas och Diskrimineringsombudsmannen ges mer resurser och tydligare uppdrag att granska och driva på jämställdhetsarbetet.

Arbetsrätten behöver också stärkas på flera områden. Bland annat vill vi stärka rätten till fasta jobb på heltid. Övertidsuttaget ska minska och på sikt vill vi se en generell arbetstidsförkortning för alla. Vi vill stärka kollektivavtalsmodellen och bekämpa social dumpning genom bl.a. bättre skydd för utstationerad arbetskraft, hårdare krav på den som vill anställa migrantarbetare och stärkt skydd för fackliga rättigheter på EU-nivå. Vi vill ta bort möjligheten att ersätta egna anställda med inhyrd arbetskraft från bemanningsföretag.

Kraven i arbetslivet har höjts. Underbemanning, minskad tid för återhämtning och mindre kontroll över det egna arbetet leder till stress och belastningsskador. Det höga antalet långvariga sjukperioder, inte minst bland kvinnor, måste ses i ljuset av detta. För att komma till rätta med problemen måste vi satsa på bättre rehabilitering och anpassning av arbetsplatserna så att människor kan komma tillbaka i arbete. Vi vill införa sanktioner mot arbetsgivare som inte tar sitt ansvar i dessa frågor. Det systematiska förebyggande arbetet är av avgörande betydelse för att på sikt minska belastningen och ohälsan i arbetslivet. Vi vill stärka och utveckla arbetsmiljöarbetet. Vi vill avsätta medel för att utveckla och stärka Arbetsmiljöverkets tillsyns- och informationsarbete, utbildningen av skyddsombud och de regionala skyddsombudens verksamhet.

För att kunna nå målet om full sysselsättning och goda arbetsvillkor behövs en sammanhållen aktiv arbetsmarknadspolitik som är anpassad till dagens och framtidens arbetsmarknad. En arbetsmarknadspolitik värd namnet som ger aktivt, individuellt anpassat stöd till arbetssökande så att de lättare finner ett nytt jobb. En arbetsmarknadspolitik som satsar på aktiva och kunskapshöjande åtgärder för att underlätta strukturomvandling, omställning och en god matchning på arbetsmarknaden. En sådan politik är nödvändig för att bryta tudelningen på arbetsmarknaden och skapa plats för fler i arbetslivet. Arbetsmarknadspolitiken måste också understödjas av en offensiv utbildningspolitik där människor ges möjlighet till livslångt lärande.

5.4.1 Utbildning för jobb – ett framtidslyft

Många som i dag är arbetslösa saknar grundläggande utbildning från grund- eller gymnasieskola. Samtidigt krävs ofta minst gymnasieutbildning för att få ett arbete och det är även nödvändigt för att kunna vidareutbilda sig på yrkes- högskola eller universitet. Vi vet att ungdomar som saknar gymnasieexamen löper stor risk att bli långvarigt arbetslösa eller fastna i korta anställningar med återkommande arbetslöshetsperioder emellan. För att förebygga detta och ge människor ökad frihet och valmöjligheter på arbetsmarknaden vill vi införa en rätt att läsa in gymnasieskolan. För att uppmuntra till studier vill vi införa ett särskilt studiestöd för unga arbetslösa som innebär att hela studie-

medlet är bidrag. Även arbetslösa som är fyllda 25 år kommer att erbjudas gymnasiestudier inom vuxenutbildningen med en förmånlig finansiering, aktivitetsstöd eller studiemedel med högre bidragsdel.

Trots en hög arbetslöshet saknas yrkesarbetare i flera branscher och yrken. Yrkeshögskolans utbildningar är förankrade i den lokala och regionala arbetsmarknaden och kan därför snabbt möta dess behov. De utbildningar som beviljas bidrag är inriktade mot yrken där det finns efterfrågan på utbildad arbetskraft. Myndigheten för yrkeshögskolan menar att intaget kan fördubblas med bibehållen kvalitet. Vi vill öka anslagen så att myndigheten kan genomföra det.

Regeringen har tillfälligt utökat antalet platser i högskolan 2010 och 2011 med 10 000 platser eftersom antalet sökande ökade som en följd av lågkonjunkturen och att det var ovanligt stora årskullar som gick ut gymnasieskolan. Nästa år försvinner dessa platser trots att söktrycket fortfarande är rekordhög och behovet av högskoleutbildade kommer att öka. Vi avser därför förlänga satsningen.

5.4.2 En effektiv arbetsförmedling och en aktiv arbetsmarknadspolitik

En sammanhållen statlig arbetsförmedling med nationell överblick är en förutsättning för en väl fungerande arbetsmarknad. Arbetsförmedlingen ska utgöra en integrerad del i den svenska arbetsmarknadsmodellen, där samverkan sker med parterna och lokala och regionala aktörer spelar en viktig roll.

Vi anser inte att arbetsförmedling ska ske i vinstsyfte och vill avveckla systemet med de s.k. kompletterande aktörerna. Vi vill också avsluta alla kontrakt med de privata s.k. jobbcoacherna. Dessa coacher kostar mångmiljardbelopp varje år, och ett flertal av de företag som anlitas har visat sig vara direkt oseriösa.

Vi vill i stället föra över medlen till Arbetsförmedlingens egen verksamhet, vilken går att kontrollera och utvärdera. Vi vill också öronmärka medel till personal som ska ha särskild kompetens att ge stöd till tidigare långtidssjuk-skrivna, personer med funktionsnedsättning och nyanlända flyktingar.

Jobbsökaktiviteter och coaching, i och utanför massåtgärderna jobbgarantin för unga och jobb- och utvecklingsgarantin, slukar i dag det mesta av de resurser som regeringen avsätter för arbetsmarknadspolitik. Det är en politik som lett till en explosionsartad ökning av långtidsarbetslösheten, samtidigt som arbetsgivarna lider brist på kvalificerad arbetskraft att anställa.

Vänsterpartiet vill slopa de rigida garantiprogrammen och i stället satsa på aktiva åtgärder med högre kvalitet som stärker de arbetssökandes möjligheter till anställning.

5.4.2.1 Avskaffa tvångsarbetet i fas 3

Regeringens mest kränkande åtgärd är den s.k. fas 3. Här placeras alla som efter ungefär tre år av arbetslöshet inte fått ett jobb. Deltagarna i fas 3 anvisas vad som kallas ”varaktig samhällsnyttig sysselsättning” på en arbetsplats. Deltagarna får ingen lön, utan tvingas jobba för att behålla aktivitetsstöd eller

Fel! Okänt namn på

ekonomiskt bistånd. Arbetsgivarna däremot får en ersättning på 5 000 kr per deltagare de tar emot.

Fas 3 har blivit en lukrativ marknad för dem som har som affärsidé att tjäna pengar på arbetslösheten. En del bedriver inte ens någon egentlig verksamhet. Tanken är att deltagarna i fas 3 ska utföra arbetsuppgifter som annars inte skulle bli utförda och som kan ses som kvalitetshöjande. Praktiken har visat att deltagare utnyttjas för att utföra ordinarie arbetsuppgifter. I andra fall erbjuds de inte någon meningsfull sysselsättning över huvud taget. Den som har skrivits in i fas 3 får inte heller studera och har inte tillgång till någon form av utbildning, praktik eller anställningsstöd inom arbetsmarknadspolitiken. Fas 3 har blivit en slutstation som mycket sällan leder till anställning.

Exploatering är inbyggd i själva åtgärden. Det är en kränkning av den enskildes rätt att få skälig lön för sitt arbete. Deltagarnas möjligheter att ställa krav är i praktiken små eftersom de inte är anställda och riskerar att bli av med sin ersättning om de framför kritik. Deltagarna står utan löntagares skydd på arbetsmarknaden. Det har inte kunnat visas att åtgärden har några positiva arbetsmarknadseffekter. Av alla arbetsmarknadspolitiska program som prövats är fas 3 det som rimligen tränger undan flest reguljära jobb.

Vi vill därför avskaffa fas 3. Vi vill erbjuda dem som redan är placerade i fas 3 aktiva insatser utformade utifrån den enskildes behov. Bland annat kommer de att erbjudas meningsfullt arbete till kollektivavtalsenliga villkor i nyinrättade övergångsjobb i offentligt finansierad verksamhet och ideella organisationer, yrkesutbildning inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen, yrkeshögskolan eller som anställd lärling. Ett antal platser ska också vikas för gruppen i vår utbildningssatsning Framtidslyftet, med möjlighet att läsa in grundskole-, gymnasie- eller högskolekurser till förmånliga villkor.

5.4.2.2 Fler och bättre aktiva arbetsmarknadsinsatser

Vi avser att inrätta det vi kallar övergångsjobb. Dessa anställningar är reserverade för dem som varit anvisade fas 3. Anställningar kan ske inom stat, kommun, landsting eller entreprenör anlita av dessa organisationer samt i ideella organisationer. Övergångsjobbet får pågå i högst två år. Deltagarna ska ha lön enligt kollektivavtal.

Det behövs fler platser i arbetsmarknadsutbildningar. De kan riktas in på områden där det riskerar uppstå flaskhalsar och brister och underlättar därmed strukturomvandling och leder ofta till varaktig anställning. Vi vill att det ska gå att få en fullständig yrkesutbildning genom att delta i arbetsmarknadsutbildning. Därför avser vi att ta bort sexmånadersgränsen. Särskild vikt ska läggas vid att erbjuda utbildningar till kvinnor, som länge varit underrepresenterade i arbetsmarknadsutbildningarna.

De olika formerna av anställningsstöd behöver ses över. Till skillnad från regeringen anser vi att subventionerade anställningar ska anvisas av Arbetsförmedlingen. Vi vill därför ändra reglerna för nystartsjobben så att de i fortsättningen anvisas av Arbetsförmedlingen. För att garantera kvaliteten ska de också godkännas av berörd facklig organisation och anställnings- och lönevillkoren ska vara i enlighet med kollektivavtal. Vi kommer också att se över

regelverket och subventionsgraderna i de andra formerna av anställningsstöd. För före detta långtidssjuka vill vi att anställningsstödet ska åtföljas av ett särskilt högriskskydd där arbetsgivaren undantas från ansvaret att betala sjuklön under det första anställningsåret. För att förbättra nyanlända flyktingars möjlighet att komma in i samhället genom arbete och egen försörjning vill vi införa ett särskilt anställningsstöd som kan kombineras med sfi-undervisning.

Sverige behöver fler yrkesutbildade arbetare. Fler lärlingsanställningar ökar möjligheterna för vuxna att skaffa sig en kvalificerad yrkesutbildning. Vi vill därför satsa på anställningsstöd och bidrag till handledartillägg för att uppmuntra lärlingsanställningar. Villkor för stödet kommer att vara att anställnings- och utbildningsbevis upprättas och att villkoren för lärlingarna regleras i kollektivavtal. Vi vill ta till vara erfarenheterna från de branscher som har väl fungerande lärlingssystem och, tillsammans med parterna i respektive bransch, utvidga lärlingssystemet till fler yrken.

En stor andel av personalen inom äldre- och handikappomsorgen saknar yrkesutbildning för arbete i vård och omsorg. Samtidigt är många av dem som genomgått det yrkesförberedande omvårdnadsprogrammet, på gymnasiet eller i komvux, utan jobb. Den som blir arbetslös direkt efter gymnasieskolan har sämre chanser på arbetsmarknaden även på lång sikt. Det är därför viktigt att underlätta arbetsmarknadsinträdet. Även långtidsarbetslösa behöver fler vägar till arbete. Vi vill därför införa utbildningsvikariat, som en arbetslös kan få då en anställd genomgår utbildning. Utbildningsvikariatet bidrar både till att höja kvaliteten i äldre- och handikappomsorgen och förbereda för den förestående generationsväxlingen, då många unga behöver rekryteras till verksamheterna.

Det är ofta lättare för den som har ett arbete att starta eget än för den som är arbetslös. Vi vill därför att den som får tjänstledigt för att starta eget ska kunna få stöd för start av näringsverksamhet under förutsättning att arbetsgivaren anställer en arbetslös som vikarie.

Sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättningar har minskat drastiskt. Insatser i syfte att underlätta arbetsmarknadsinträdet är därför högt prioriterat. Personer med funktionsnedsättningar är inte en homogen grupp. Det måste därför finnas en bredd i de stöd och insatser som erbjuds. Det finns i dag en mängd olika arbetsmarknadspolitiska insatser för att underlätta möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få anställning. Lönebidragen behöver utökas och nivåerna i lönebidragsersättningen ses över. Vänsterpartiet föreslår att lönebidraget görs personligt. Vi vill också att det ska beviljas för fyra år i taget.

Det största problemet är dock inte att det saknas resurser. Vad som behövs är generellt ökad tillgänglighet, bättre kunskaper om funktionsnedsättningar, intensifierade informationsinsatser och framför allt ändrade attityder. Det behövs särskilda arbetsförmedlare med fördjupade kunskaper om funktionsnedsättningar. Vi vill se en generell tillgänglighetsreglering. Bristande tillgänglighet ska anses som diskrimineringsgrund. Om arbetsplatserna redan är tillgänglighetsanpassade minskar trösklarna för att anställa personer med funktionsnedsättningar. Vi vill att hjälpmedlen ska vara personliga och att det ska räcka att vända sig till en myndighet för att få dem. Socialförsäkringarna

Fel! Okänt namn på

behöver också bli mer flexibla när det gäller arbetstider och möjligheten att pröva arbete eller studier utan att riskera att falla ur försörjningssystemet. Personer med psykiska funktionsnedsättningar har det ofta särskilt svårt att finna en plats i arbetslivet. Vi vill därför att Arbetsförmedlingen tillsammans med intresseorganisationer ser över förutsättningarna för s.k. övergångsanställningar.

Samhall AB:s grundläggande och viktigaste uppdrag är att erbjuda arbete åt dem som har allra svårast att hitta jobb på den reguljära arbetsmarknaden. Under senare tid har uppdraget urvattnats och verksamheten i ökad utsträckning inriktats på marknadsmässig bemanningsverksamhet. Vi anser därför att Samhalls avkastningskrav måste ses över för att ge Samhall bättre förutsättningar att nå verksamhetens grundläggande och viktiga sociala mål.

5.4.3 En allmän och solidariskt finansierad arbetslöshetsförsäkring

En frivillig arbetslöshetsförsäkring som ger inkomstrygghet vid arbetslöshet är en viktig del i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Med en urholkad arbetslöshetsförsäkring förskjuts maktförhållandena på arbetsmarknaden och alla löntagare riskerar press nedåt när det gäller löner och arbetsvillkor. Efter regeringsskiftet 2006 raserade regeringen snabbt och strategiskt viktiga grundstenar i arbetslöshetsförsäkringen. Arbetslöshetsförsäkringen har blivit ett dåligt fungerande lappverk som saknar röd tråd. Bara en tredjedel av de arbetslösa har i dag rätt till ersättning och bara 4 % av dem som förlorat ett heltidsarbete får ut 80 % av tidigare inkomst. Sammantaget har arbetslöshetsförsäkringen blivit mycket sämre, dyrare att vara ansluten till och mer orättvis.

Försäkringen behöver reformeras i grunden. Vi vill lyfta ur arbetslöshetsförsäkringen ur Socialförsäkringsutredningen och i stället tillsätta en separat utredning med uppdrag att se över hela regelverket. Det är dock nödvändigt att snarast genomföra ett antal förändringar som minskar de negativa effekterna av regeringens sabotage mot arbetslöshetsförsäkringen och återupprättar arbetslöshetsförsäkringen som en inkomst- och omställningsförsäkring.

Vi höjer taket, den högsta dagpenningen, till 930 kr och golvet till 400 kr från den 1 januari 2012. Det innebär att den som har blivit av med en heltidsanställning och kvalificerar sig för ersättning som mest kan få ut 20 460 kr brutto per månad. Det motsvarar 80 % av en månadslön på 25 575 kr. För att undvika en fortsatt urholkning av försäkringen indexerar vi beloppen till löneutvecklingen. Vi höjer också ersättningsnivån till 80 % för hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd. På lång sikt vill vi höja ersättningsnivån till 90 %. Vi minskar också antalet karensdagar med två per år för att på sikt ta bort dem helt. Vi tar också bort 75-dagarsbegränsningen vid deltidsarbetslöshet.

Regeringens s.k. arbetslöshetsavgift gör medlemsavgifterna till a-kassorna orimligt höga och orättvist differentierade. Avgiften behövs inte för finansieringen av försäkringen eftersom den är kraftigt överfinansierad. Vi avskaffar därför arbetslöshetsavgiften. Ingen kommer då att behöva betala mer än ca

100 kr per månad i medlemsavgift till sin a-kassa. Vi har också ett nytt förslag om att stärka den allmänna arbetslöshetsförsäkringen.

5.4.3.1 Bättre grundförsäkring – färre i bidrag

Regeringen har gjort det betydligt svårare att kvalificera sig till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Den som jobbar deltid eller har tillfälliga jobb ställs i dag ofta helt utanför arbetslöshetsförsäkringen. Det är inte heller längre möjligt att kvalificera sig till ersättning från grundförsäkringen genom studier.

Det har lett till att framför allt unga och nyanlända invandrare är hänvisade att leva på släktingar eller söka bidrag hos kommunen om de blir arbetslösa. Det är inte rimligt. Vi föreslår därför en kraftig förstärkning av grundförsäkringen.

Vi föreslår att alla som uppfyller grundvillkoren i 9 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen i tre månader ska få rätt till ersättning med grundbeloppet. Grundvillkoren i 9 § innebär att den sökande ska vara anmäld på Arbetsförmedlingen, vilja och kunna ta ett lämpligt arbete, medverka till handlingsplan och aktivt söka men inte kunna få ett arbete. Bland andra ungdomar som tidigare skulle ha omfattats av studerandevillkoret, deltidsarbetande och utlandsfödda som inte har hunnit etablera sig på arbetsmarknaden kommer att kunna ta del av grundförsäkringen med vårt förslag.

5.5 Rättvisa skatter

5.5.1 Målsättningen med skattepolitiken

Målsättningen med Vänsterpartiets skattepolitik är att få fler människor i arbete, trygga välfärden och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade, generella välfärden. Skatt ska betalas efter bärkraft och välfärd fördelas efter behov. Vi menar också att man i utformningen av skattepolitiken måste ta hänsyn till kvinnors och mäns olika inkomster och ekonomiska villkor i övrigt, i syfte att skapa ekonomisk jämställdhet.

Skattesystemet måste vara utformat så att det är enkelt att förstå och tillämpa för den enskilda skattebetalaren. Vänsterpartiet vill därför betona vikten av att eftersträva ett system som är enhetligt och likformigt, och som har så få undantag som möjligt. På så sätt minimeras också möjligheterna till skatteplanering. Genom att kraftfullt bekämpa skattefusk stärker vi välfärden och skapar rättvisa konkurrensvillkor för företagen.

Under förra mandatperioden genomförde regeringen stora skattesänkningar. Politiken har inneburit ett systemskifte på skatteområdet samtidigt som den bidragit till att urholka skattebaserna. Den privata konsumtionen har tillåtits att öka på bekostnad av den offentliga. I och med det urholkas resurserna till välfärden och möjligheterna till nödvändiga reformer och en rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Skatterna har sänkts mest för höginkomst-

Fel! Okänt namn på

tagare genom bl.a. slopad förmögenhetsskatt, sänkt fastighetsskatt för exklusiva villor och inte minst genom rejäla inkomstskattesänkningar. Samtidigt betalar pensionärer, sjuka och arbetslösa i dag mer i skatt än friska löntagare. Detta menar vi är orättvist och ineffektivt och det skadar dessutom skattesystemets legitimitet. Regeringens skattesänkningar har även på ett påtagligt sätt ökat mäns nettoinkomster jämfört med kvinnors.

5.5.2 Inkomstskatter

Vänsterpartiet har i den här motionen presenterat en ekonomisk politik för bl.a. ökad kvalitet och fler jobb i välfärden, investeringar i framtidens infrastruktur och klimatsmarta bostäder, en industri- och näringspolitik värd namnet och en utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som skapar plats för fler på arbetsmarknaden.

För detta krävs större skatteintäkter än i dag, och vi vet att viljan att betala skatt är god om det finns en koppling till satsningar på t.ex. sjukvård, äldreomsorg och en bra skola.

I motsättning till detta står regeringens ensidiga skattesänkarpolitik, där den enskilt största posten är det s.k. jobbskatteavdraget. Vi i Vänsterpartiet är mycket kritiska till jobbskatteavdraget som är en del av regeringens politik för låga löner. Vi arbetar därför för att jobbskatteavdraget stegvis avskaffas till förmån för en rättvis och likformig beskattning. För det första ger jobbskatteavdraget störst skattesänkningar vid höga inkomster, och det gynnar män framför kvinnor. Inför höstens budgetproposition har regeringen aviserat ett femte steg i jobbskatteavdraget och en höjning av den nedre skiktgränsen för att betala statlig skatt. Regeringens egna fördelningsanalyser med anledning av de två förslagen bekräftar Vänsterpartiets kritik: Gruppen "högre tjänstemän" ökar sin disponibla inkomst mer än andra löntagare, inkomstspridningen ökar och 62 % av skattesänkningen tillfaller män. För det andra är beläggen för att jobbskatteavdraget skulle skapa några jobb mycket svaga. Regeringens egna beräkningar som säger att jobbskatteavdraget kommer att ge 75 000 fler sysselsatta på "lång sikt", innebär en kostnad om nästan en miljon kronor per jobb! Dessutom innebär jobbskatteavdraget att man betalar olika mycket i skatt på sin inkomst beroende på om inkomsten utgörs av t.ex. pension, föräldrapenning eller lön. Det tycker vi är fel.

Skatteuttaget måste upplevas som rättvist för att få acceptans. Därför menar Vänsterpartiet att det krävs en viss progressivitet i systemet och föreslår höjd skatt vid högre inkomster. Vår inriktning är att löntagare med månadsinkomster som understiger 25 000 kr inte ska få höjd inkomstskatt med vår politik i förhållande till dagens regler. Vänsterpartiet värnar också principen om lika skatt vid lika inkomst och menar att vi måste tillbaka till en likformig inkomstbeskattning. Vi har därför ambitionen att återkomma med förslag på inkomstskattesänkningar för de grupper som hittills inte fått del av regeringens skattesänkningar, nämligen sjuka, arbetslösa, förtidspensionärer m.fl. Av samma skäl välkomnar vi regeringens aviserade skattesänkning för ålderspensionärer.

5.5.3 Skatter som styrmedel i miljöpolitiken – gröna skatter

Skatter är ett viktigt styrmedel i klimat- och miljöomställningen. Vänsterpartiets mål är att utsläppen i Sverige bör minska med 45 % till 2020 i förhållande till 1990 års nivå. Målet avser de sektorer som inte ingår i EU:s system för utsläppshandel, dvs. transporter, bostäder, avfallsanläggningar, jord- och skogsbruk och vattenbruk samt delar av industrin. Klimatmålet ska genomföras i Sverige och ska inte omfatta åtgärder i andra länder. Till 2050 ska utsläppen av växthusgaser i Sverige reduceras med 90 % i förhållande till 1990 års nivå. Effekter i form av miljövänligare verksamhet och beteenden nås genom att rätt pris sätts på miljöpåverkan.

Priset på transporter ska inkludera kostnader för miljöskador, hälsoeffekter, trafikolyckor och andra samhällsekonomiska kostnader. Vi behöver i större utsträckning styra över trafik från vägar till ekologiskt hållbara färd sätt. Priset på fossila bränslen är ett viktigt styrmedel men även satsningar på hållbara drivmedel och fordon är viktiga styrmedel. Under senare tid har priset på främst bensin höjts på grund av stigande världsmarknadspriser. Vänsterpartiet återkommer till höstbudgeten med en samlad bedömning av behovet av ytterligare skattehöjningar på fossila bränslen. Vi avser då att presentera en sammanhållen politik för rättvisa drivmedelsskatter. Både fördelningspolitiska och regionalpolitiska effekter av politiken kommer att beaktas.

Med hjälp av bl.a. skattepolitiken vill vi gynna kollektivtrafiken och verka för ett ökat utbud såväl i stad som på landsbygd. Bra transportmöjligheter är en nödvändighet för både enskilda och företag och en förutsättning för en fungerande arbetsmarknad. Det bästa är självfallet om merparten av resorna kan göras med kollektiva transporter. Även i fråga om tonnageskatt förenas hänsyn till miljö och sysselsättning. Vänsterpartiet värnar både jobben inom rederinäringen och de relativt sett miljövänliga transporterna till sjöss och vill därför lagstifta om tonnageskatt.

I den här motionen presenterar Vänsterpartiet en politik för grön omställning. Vår politik innebär minskade utsläpp av växthusgaser och skapar många nya, gröna jobb (se kapitel 5.3). Vi föreslår t.ex. ROT-stöd både för flerfamiljshus och för byggnader som inrymmer välfärdens verksamheter. Dessa ska utformas så att miljöåtgärder och energieffektiviseringar främjas. Dagens ROT-avdrag har varit viktigt för att skapa jobb i lågkonjunkturen och har gett många villaägare möjlighet att renovera sina boenden. Nu menar vi att det är dags att i stället satsa på upprustning av flerfamiljshus och välfärdsbyggnader som skolor, förskolor och boenden för äldre.

En viktig finansieringskälla för våra investeringar i ett hållbart samhälle är en höjning av effektskatten på kärnkraft och fastighetskatten på vattenkraft. Under de senaste kalla vintrarna har förmögenhetsöverföringen från privat-hushåll och företag till energibolagen ökat ofantligt genom de höga elpriserna. Det har lett till stora övrvinster och är en effekt av en dåligt fungerande marknad med få stora energibolag. Vi bedömer att skatteökningarna är möjliga att genomföra utan att det får någon direkt effekt på elpriset.

Fel! Okänt namn på

5.5.4 Företags- och kapitalbeskattning

Vänsterpartiet vill eftersträva att så långt som möjligt ha ett enhetligt och likformigt regelsystem med få undantag, som är enkelt att förstå och tillämpa för den enskilde företagaren. Ett likformigt skattesystem förhindrar också inläsnings effekter och en snedvriden konkurrens.

Regeringen har under mandatperioden infört många undantag från dessa principer. Man har bl.a. sänkt arbetsgivaravgifterna för företag som har anställda i en viss ålder och beslutat att gynna vissa branscher skattemässigt. Syftet sägs vara att skapa jobb, men utvärderingar visar att t.ex. nedsättningen av socialavgifter haft en mycket begränsad effekt på sysselsättningen. Inför höstens budgetproposition aviserar regeringen ytterligare en ineffektiv ”sysselsättningsåtgärd” när man planerar att sänka restaurangmomsen. Enligt regeringen skulle skattesänkningen ge ca 3 500 heltidsjobb – återigen på lång sikt. Det innebär en kostnad per jobb om 1,5 miljoner kronor. För samma summa kan man anställa fyra undersköterskor i äldreomsorgen och samtidigt se till att viktiga välfärdstjänster utförs. Vänsterpartiet avvisar förslaget.

Vänsterpartiet menar att det finns bättre och mer angelägna åtgärder att rikta mot företagen. Vi vill minska småföretagens sjuklönekostnader. Även om mindre företag som kollektiv har en lägre sjukfrånvaro än genomsnittet kan kostnaderna i samband med sjukfrånvaro innebära stora problem i det enskilda företaget. Vi föreslår att sjuklönekostnaden slopas helt i företag med upp till tio anställda. På så sätt avlastas företagen ekonomiskt samtidigt som utestängningseffekter på arbetsmarknaden minskar. Vi vill också att stödet till forskning och utveckling ska utökas genom en generös skattereduktion som riktar sig till små och medelstora företag. Satsningen är avgörande för att ta till vara och vidareutveckla kompetens i bl.a. miljö- och energiomställningen.

Regeringens förändringar av fastighetsskatten och slopandet av förmögenhetsskatten har bidragit till att inkomstklyftorna i Sverige har ökat. Vänsterpartiets principiella hållning är att fastigheter är tillgångar som ska beskattas och att marknadsvärdet ska tillåtas slå igenom mer i beskattningen av ägda bostäder än vad det gör i dag. För att dämpa de stigande bostadspriserna vill vi även begränsa möjligheterna till uppskov med kapitalvinstskatten vid bostadsförsäljningar något. Vi vill utreda utformningen av en förmögenhetsskatt med införande under mandatperioden. Detsamma gäller beskattning på arv eller dödsbo samt gåvor.

5.6 En reformerad finanssektor

Finanskrisen 2007–2009 var den största globala finanskrisen sedan 1930-talskrisen. Under några veckor hösten 2008 var det kapitalistiska systemet hotat i grunden. Systemet räddades enbart genom att regeringar och centralbanker pumpade in ofattbara summor av skattebetalarnas pengar i banker och andra finansinstitut. Krisens orsaker var komplexa och sammanflätade, men i grunden blottlade krisen betydande brister i det kapitalistiska systemet i allmänhet och dess nyliberala tillämpning i synnerhet. Framför allt visade sig

den marknadsliberala tesen om effektiva marknader som fungerar bäst utan statlig reglering inte hålla mot verkligheten.

Även om de åtgärder som regeringar och centralbanker vidtog förhindrade en total kollaps av världsekonomin blev följderna av finanskrisen förödande. Världshandeln störtade, tillgångspriserna kollapsade och många länder drabbades av djupa lågkonjunkturer med massarbetslöshet som följd. Detta tillsammans med de stora räddningspaketen för bankerna resulterade i betydande statsfinansiella problem i många länder.

Vi kan med tillfredsställelse se att flera av de åtgärder vi krävt nu diskuteras och är på väg att genomföras inom ramen för EU och i andra internationella organisationer. Det handlar bl.a. om skärpt reglering av kreditvärderingsinstitut, clearing samt handel med olika derivatinstrument. Det är också glädjande att kampen mot s.k. skatteparadis har intensifierats.

Dock saknas det i dagsläget fortfarande konkreta förslag för att komma till rätta med det största problemet, vilket är att många banker är så stora och sammanflätade med övriga finansiella institutioner att de av statsmakterna anses vara för stora för att tillåtas gå i konkurs (too big to fail).

I de flesta länder (för att inte säga alla) finns en implicit garanti från statens sida att man inte kommer att låta "too big to fail"-institutionerna gå i konkurs. Denna försäkran, tillsammans med en del andra garantier, t.ex. de statliga insättningsgarantierna, är dels en förklaring till att vissa bolag kunnat växa sig så stora att de blivit "too big to fail" samt utgör den bärande bjälken i en incitamentsstruktur bland de stora finansiella företagen som var en av huvudorsakerna till finanskrisen.

Implicita eller uttalade statliga garantier innebär en kraftig subvention av storbankernas upplåningskostnader. Garantier innebär också att det inte finns någon större anledning för storbankernas kreditgivare att ta reda på bankernas finansiella situation. Bank of England har uppskattat värdet på den brittiska implicita garantin till 50 miljarder pund om året för de fem största brittiska bankerna mellan 2007 och 2009, vilket är lika mycket som alla brittiska bankers samlade årsvinst före finanskrisen.²⁰

Att bli en storbank måste vara världens bästa affärsidé. När tiderna är goda gör de astronomiska vinster till följd av den oligopolistiska marknadsstrukturen, men skulle olyckan vara framme och det blir finansiell oro går staten in med skattebetalarnas pengar och räddar bankerna. Vinsterna privatiseras och förlusterna socialiseras. Incitamenten för olika finansiella institutioner att bli så stora att de blir "too big to fail" är med andra ord mycket starka och storbankernas garantier leder till att de tar högre risker i syfte att öka sina mark-

²⁰ Se Svenska Dagbladet den 6 februari (näringslivsbilagan, s. 4). Flera andra länder har också försökt beräkna värdet på bankernas implicita garanti. En kommission i Schweiz utgick från kreditvärderingsinstitutens rating. Den schweiziska kommissionen kom fram till att de två stora schweiziska bankerna, USB och Credit Suisse, fick betyg som var mellan två till nio nivåer högre än vad de skulle erhållit utan garantin. (Källa: RUT, dnr 2010:1710). Att försöka beräkna värdet av den svenska implicita garantin borde för övrigt vara en självklar uppgift för den nyligen tillsatta Finanskriskommittén.

Fel! Okänt namn på

nadsandelar. Swedbank och SEB:s agerande för några år sedan i de baltiska länderna var ett tydligt exempel på detta.

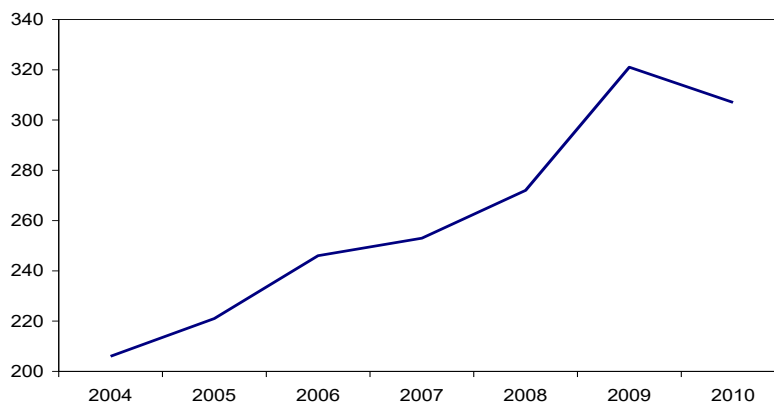
EU-kommissionen har nyligen presenterat ett övergripande förslag om att införa en gemensam ram för ”ordnad” rekonstruktion och avveckling av finansiella institut som hamnat på obestånd. Vänsterpartiet välkomnar delar av förslaget och menar att innan staten går in med medel för att rädda ett finansiellt institut måste såväl ägarna som institutets långgivare betala.²¹ I detta sammanhang vill vi också poängtera att om en stat går in och räddar ett finansiellt institut från konkurs, då ska staten också ta över ägandet samt byta ut ledningen i företaget.

Problemet med dagens finansiella sektor och dess stora institut är inte bara att de är ”too big to fail” utan att de också i princip är ”too big to save” – i alla fall med mindre än massiva statliga kapitaltillskott och stora budgetunderskott som en direkt konsekvens.

Den svenska finanssektorn är ohållbart stor. De svenska finansinstitutens sammanlagda balansomslutning är cirka tre gånger större än Sveriges BNP.²² En sådan finanssektor, oavsett hur strikt reglerad den är, utgör en allvarlig risk för Sveriges makroekonomiska stabilitet.

Diagram 15 Sveriges finanssektor

Procent av BNP

Källa: SCB, ”Sveriges ekonomi, statistiskt perspektiv”, (2011:1).

Motivet för de statliga räddningsaktionerna av stora banker är att fallissemang av dessa riskerar att hota stabiliteten i hela det finansiella systemet. Vänster-

²¹ Detta ska även omfatta s.k. seniora obligationsinnehavare. En metod för detta kan vara att omvandla skulder till eget kapital (s.k. bail-in) i händelse av insolvens.

²² SCB, ”Sveriges ekonomi, statistiskt perspektiv” 2011:1. Med finanssektorn avses här monetära finansinstitut (MFI). MFI är ett samlingsbegrepp för finansiella företag som tar emot inlåning från andra än monetära finansinstitut och ger krediter för egen räkning eller placerar i värdepapper. Till MFI-sektorn räknas bankfilialer till banker i utlandet som är verksamma i respektive land, exempelvis räknas svenska bankers filialer i de baltiska länderna till MFI-sektorn i de baltiska länderna och inte till Sveriges MFI-sektor.

partiets utgångspunkt är att om en bank är ”too big to fail” – då är den nog just ”för stor” – och då måste en reformerad finansiell reglering ta sikte på detta.

Vänsterpartiet menar att följande förslag i detta sammanhang bör övervägas:

- ? Storleksbegränsning av bankernas sammanlagda balansomslutning i förhållande till ett lands BNP.
- ? Särslagstiftning för banksektorn i den europeiska konkurrenslagstiftningen. Den nuvarande konkurrenslagstiftningen tillåter bankerna att ha marknadsandelar som gör dem både ”too big to fail” och ”too big to save”.
- ? Höj kapitaltäckningskraven och gör dem progressiva. Dessa krav är alltför låga och skulle minst behöva fördubblas.²³ Progressiva kapitaltäckningskrav skulle ge bankerna incitament att inte bli ”too big to fail”.
- ? Begränsa de stora finansiella institutionernas komplexitet. Banker bör förbjudas handla för egna pengar (s.k. proprietary trading). Bankernas nuvarande affärsmodeller där de dels placerar pengar för kundernas räkning, dels handlar för egen räkning kan leda till betydande intressekonflikter.
- ? Inför en skatt på finansiella transaktioner.
- ? I syfte att öka konkurrensen på bankmarknaden och garantera kreditförsörjningen bör det statliga ägandet av banker och finansiell infrastruktur öka.

5.7 Ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken

Efter 1990-talskrisen lades den svenska ekonomiska politiken om. Man införde s.k. ramverk för finans- och penningpolitiken. Till det finanspolitiska ramverket hör överskottsmålet för den offentliga sektorns finansiella sparande, kommunernas balanskrav, utgiftstaken för statsbudgeten, förfarandet att investeringar i infrastruktur i normalfallet direktavskrivs via anslag i statsbudgeten samt riksdagsordningens bestämmelser om den s.k. rambeslutsmodellen. Penningpolitiken styrs av en från politiker oberoende riksbank, vars verksamhet regleras i riksbankslagen och som föreskriver ett ensidigt mål för penningpolitiken om prisstabilitet.

För ett litet exportberoende land som Sverige är starka offentliga finanser en förutsättning för en stabil makroekonomisk utveckling. Vi menar att det finns goda skäl för finanspolitiska ramverk som främjar budgetdisciplin, starka offentliga finanser och en politik för full sysselsättning. Ramverken bör

²³ De nya Basel III-reglerna föreskriver bankerna att hålla sammantaget mellan 7 och 9,5 % kärnprimärkapital i förhållande till riskvägda tillgångar (källa: Sveriges riksbank, ”Penningpolitisk rapport, feb 2011”). En nyligen publicerad rapport från Bank of England föreslår exempelvis att systemviktiga banker bör hålla ett kärnprimärkapital på mellan 15 och 20 % (se Financial Times den 28 mars, s. 15).

Fel! Okänt namn på

utgöra en god avvägning mellan å ena sidan tydlighet och fasthet och å andra sidan flexibilitet och handlingsfrihet. Frågan om budgetdisciplin är självklar.

Ekonomiska ramverk kan emellertid inte ha som enda syfte att säkerställa ordning och reda i de offentliga finanserna. Full sysselsättning ska vara det övergripande målet samtidigt som varje utgift noga måste vägas mot de behov som ska prioriteras och hur det ska finansieras. Därför krävs att ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken utformas i enlighet med det som anförs nedan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.7.1 Åtgärdsplaner för full sysselsättning

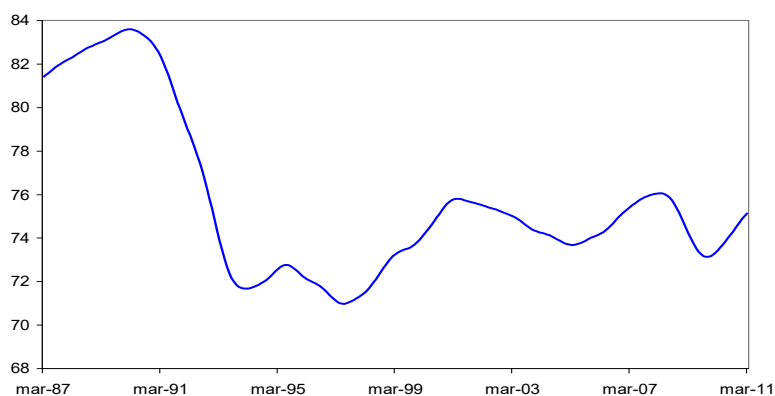
Det överordnade målet för den ekonomiska politiken borde vara full sysselsättning. Vår definition av full sysselsättning är att alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb. Den ständigt pågående strukturomvandlingen i ekonomin innebär emellertid att en viss s.k. friktionsarbetslöshet alltid kommer att föreligga i form av personer som byter arbeten. Vi bedömer att denna arbetslöshetsnivå ligger på omkring 2 %.

Full sysselsättning kan nås vid helt olika sysselsättningsgrader. Under 1950-talet hade vi full sysselsättning i Sverige. Samtidigt var sysselsättningsgraden låg, vilket hade sin grund i kvinnors låga förvärvsfrekvens. Utöver målet om full sysselsättning bör därför den ekonomiska politiken inriktas på att åstadkomma hög sysselsättningsgrad.

Ramverken för finans- och penningpolitiken bör utformas och utvärderas utifrån dessa mål. Vi menar att ramverken i sin nuvarande utformning har nått vägs ände. Den ekonomiska politiken har under de senaste två decennierna inte varit i närheten av att åstadkomma full sysselsättning.

Diagram 16 Sysselsättningsgrad, 16–64 år

Månadsdata, trendvärden

Källa: SCB (AKU).

Som framgår av diagrammet ovan har arbetsmarknaden egentligen aldrig återhämtat sig efter 1990-talskrisen. Sysselsättningsgraden är i dag fortfarande ca 8,4 procentenheter lägre jämfört med vad den var under 1990-talets

början, vilket motsvarar ca 510 000 människor. Denna utveckling kan delas upp i ett lägre arbetskraftsdeltagande, motsvarande ca 230 000 personer, och en ökad arbetslöshet, motsvarande ca 280 000 personer.

De nuvarande ramverken för finanspolitiken består främst av olika budgetmässiga restriktioner i syfte att säkerställa starka offentliga finanser. Men de offentliga finanserna är inget problem i Sverige. Det är däremot arbetslösheten. Vi menar därför att de finanspolitiska ramverken behöver kompletteras med ett ramverk för full sysselsättning. Vi föreslår att det skrivs in i budgetlagen att regeringen till riksdagen två gånger per år ska presentera en åtgärdsplan för full sysselsättning.

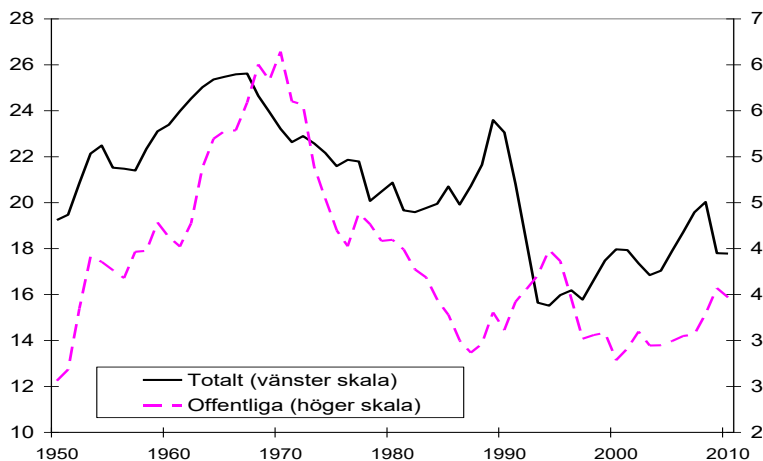
Åtgärdsplanerna bör också innehålla olika medelfristiga mål, bl.a. för arbetslöshet, sysselsättningsgrad och undersysselsättning.²⁴

5.7.2 Finansiering av investeringar

Såväl näringslivets som den offentliga sektorns investeringar har trendmässigt fallit som andel av BNP sedan början av 1970-talet, se diagram 17 nedan. Denna utveckling måste brytas då mycket stora investeringar kommer att behöva göras av både näringsliv och samhälle under de kommande decennierna för att ställa om ekonomin så att klimatmålen uppnås.

Diagram 17 Fasta bruttoinvesteringar

Procent av BNP

Källa: SCB.

Budgetlagen föreskriver att investeringar i infrastruktur, fastigheter m.m. i normalfallet ska finansieras via anslag i statsbudgeten. Detta innebär att investeringarna bokförs som kostnader i statsbudgeten i takt med att utgifterna

²⁴ Vänsterpartiet föreslår följande medelfristiga mål: att arbetslösheten på fem års sikt ska pressas ned till 4 % och att sysselsättningsgraden (16–64 år) under samma tidsperiod ska stiga till minst 80 %.

Fel! Okänt namn på

uppstår. Konsekvensen av detta förfaringssätt är att kostnaderna för investeringar i infrastruktur direktavskrivs. Vi menar att detta är ett märkligt förfaringssätt. En investering i infrastruktur är något som konsumeras över en lång tidsperiod. Därför är det en rimligare ordning att kostnaden fördelas över dess livslängd.

Sättet som staten redovisar infrastrukturinvesteringar på blir särskilt problematiskt i kombination med systemet med utgiftstak. Kombinationen av snålt tilltagna utgiftstak och infrastrukturinvesteringar som direktavskrivs innebär att investeringar under utgiftstaken får konkurrera om utrymmet med löpande utgifter som sjukpenning, barnbidrag m.m. Detta riskerar att leda till att viktiga samhällsinvesteringar inte kommer till stånd eller skjuts på framtiden.

Vänsterpartiet anser att staten, i likhet med vad som är fallet i kommuner och företag, bör införa en investeringsbudget där man bokför kostnaderna för investeringarna genom avskrivningar. Förslaget innebär att staten kan fördela investeringskostnaderna över hela investeringens livslängd. Syftet med förändringen är att öka de statliga investeringarna för att kunna möta de stora utmaningar vi ser framför oss. Detta gäller inte minst frågan om att ställa om samhället i en för klimatet hållbar riktning. Frågan om att ändra redovisningsprinciperna för vissa av statsbudgetens utgifter och ändamål är komplicerad och måste naturligtvis föregås av en grundlig parlamentarisk utredning. Men det är rimligt att låta undersöka hur staten kan införa ett avskrivningsreglemente av samma slag som finns i kommuner och landsting. Budgetlagen bör ändras så att lånefinansiering kan utgöra huvudprincip.

5.7.3 Mål för de offentliga finanserna

Överskottsmålet innebär att de offentliga finanserna måste gå med ett överskott på minst 1 % av BNP över en konjunkturcykel. Målet infördes bl.a. mot bakgrund av den kraftiga ökningen av statsskulden under 1990-talskrisen. Vänsterpartiet stod bakom överskottsmålet då det infördes för vi menade att det var viktigt att få ned statsskulden till rimliga nivåer. Detta syfte med överskottsmålet är sedan en lång tid tillbaka uppfyllt och de svenska offentliga finanserna hör i dag till de starkare i världen. Flera ekonomer, däribland Konjunkturinstitutets generaldirektör Mats Dillén, har därtill varnat för att vi snart kan komma ned på så låga nivåer på statsskulden att det blir svårt att upprätthålla en väl fungerande penningmarknad.²⁵

När överskottsmålet formellt infördes år 2000 var det främsta argumentet de kommande demografiska förändringarna och att målet skulle bidra till stabila skattesatser och en rättvis välfärdsfördelning mellan generationerna. Finansdepartementets långsiktiga kalkyler visade på den tiden att om skattesatserna och välfärden hölls konstanta skulle de offentliga finanserna gå med löpande och jämna överskott fram till omkring år 2017, för att därefter minska i takt med att de demografiskt betingade utgifterna började stiga.

²⁵ <http://www.redeye.se/nyheter/ki-lag-statsskuld-problem-penningmarknaden-dillen>.

Fel! Okänt namn på

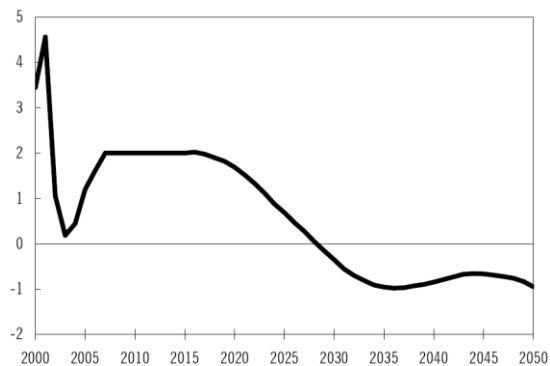
Omkring år 2030 beräknades överskotten förbytas till likaledes löpande och tämligen konstanta underskott.²⁶

Den bakomliggande tanken var alltså att skattesatserna skulle hållas konstanta och att detta skulle vara förenligt med bibehållen välfärd även i framtiden (trots att de demografiskt betingade utgifterna beräknades stiga) genom att då låta de offentliga finanserna gå med underskott. På så vis skulle man kunna skapa rättvisa mellan generationerna.

Finansdepartementets senaste långsiktiga prognoser över de offentliga finanserna har emellertid helt omkullkastat hela den teoretiska grunden för överskottsmålet och det "förtida sparandet". Som framgår av diagram 19 nedan övergår inte det finansiella sparandet till underskott i takt med att de demografiskt betingade utgifterna stiger. Tvärtom beräknas det finansiella sparandet stiga trendmässigt under hela kalkylperioden. Vid kalkylens slutår (2099) beräknas överskottet i de offentliga finanserna uppgå till otroliga 25 % av BNP.

Diagram 18 Finansiellt sparande i budgetprop. 2004

Procent av BNP

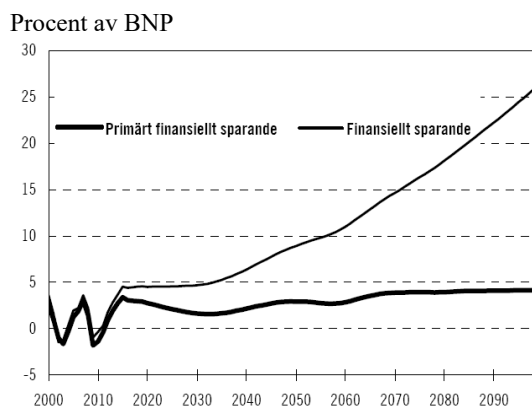

Källa: Budgetprop. 2004, bilaga 2, s. 81.

²⁶ Budgetprop. 2004, bilaga 2, s. 81.

Fel! Okänt namn på

Diagram 19 Finansiellt sparande i vårprop. 2011

I det primära sparandet har kapitalinkomster dragits från det finansiella sparandet.

Källa: vårprop. 2011 s. 247.

Mot bakgrund av analysen ovan föreslår därför Vänsterpartiet att dagens överskottsmål ersätts med ett medelfristigt mål för de offentliga finanserna där dessa i normalfallet ska vara i balans över en konjunkturcykel.

5.7.4 Utgiftstaken

Utgiftstaken sätter en övre gräns för de statliga utgifterna tre år framåt. Något motsvarande golv för statens inkomster finns inte. Systemet har därmed en tydlig ideologisk slagsida på så sätt att ett givet reformutrymme innehåller explicita restriktioner på statsbudgetens utgiftssida men inte på dess inkomst-sida.²⁷ Utgiftstaken passar därmed den borgerliga regeringens agenda med försämringar i de offentliga välfärdssystemen parat med stora skattesänkningar.

En annan svaghet med utgiftstaken har sin grund i svårigheterna att prognostisera statens utgifter. En stor del av statens utgifter är konjunktorkänsliga samt påverkas i hög grad av pris- och löneutvecklingen. När ekonomin går in i en kraftig lågkonjunktur ökar utgifterna för bl.a. a-kassan. Detta kan då innebära att utgiftstaken blir hotade så att man därför inte har "råd" att motverka lågkonjunkturen med en aktiv arbetsmarknadspolitik. Därför är det oklokt att sätta ett tak för statsbudgetens utgifter tre år i förväg. Detta system har uppenbara brister och svagheter och bör därför reformeras eller helt avvecklas.

²⁷ Mellan 1995 och 2011 har den privata konsumtion ökat med 50 %, samtidigt som den offentliga konsumtionen begränsats till en ökning på 17 %. Systemet med utgiftstaken kan ha varit en bidragande orsak till denna fördelning avseende utvecklingen mellan privat och offentlig konsumtion. Källa: KI. (Anm.: konsumtionstillväxten avser utvecklingen i fasta priser.)

5.7.5 Balanskravet för kommunsektorn

Kommunernas balanskrav infördes 2000. Balanskravet innebär att varje kommun och landsting måste upprätta en budget för nästa kalenderår där intäkterna överstiger kostnaderna. Kommunernas intäkter och utgifter är mycket konjunkturkänsliga. Vid en lågkonjunktur försvagas kommunernas finanser snabbt till följd av vikande skatteintäkter och stigande utgifter för t.ex. ekonomiskt bistånd. Om inte statsbidragen till kommunsektorn ökar i motsvarande mån kommer många av kommunerna och landstingen att ställas inför valet att antingen skära ned på kostnaderna, exempelvis genom att minska på antalet anställda, att skjuta upp nödvändiga investeringar eller att höja kommunalskatten.

Oavsett vilket val kommunerna och landstingen fattar kommer deras beslut att förvärra lågkonjunkturen – balanskravet för kommunsektorn är med andra ord procykliskt. Denna utformning av kommunsektorns balanskrav är svårbegriplig och skadar såväl kommunernas verksamhet som en god och balanserad samhällsekonomisk utveckling. Vänsterpartiet föreslår därför att kommunernas balanskrav, precis på samma sätt som är fallet för målet beträffande den offentliga sektorns finansiella sparande, ska gälla över en konjunkturcykel.

5.7.6 Målen för penningpolitiken

Enligt riksbankslagen ska Riksbanken upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbankens tolkning av detta är att inflationen ska hållas låg och stabil. Riksbanken har preciserat detta som att ökningen av KPI ska begränsas till 2 % per år. Sedan en tid har Riksbanken definierat sin politik som flexibel inflationsmålspolitik. Med detta avses att penningpolitiken, utan att åsidosätta inflationsmålet, också syftar till att stabilisera resursutnyttjandet. Riksbanken uttrycker emellertid tydligt att målet om prisstabilitet är överordnat andra mål.²⁸

Vid rörlig växelkurs bär penningpolitiken i normfallet huvudansvaret för stabiliseringspolitiken. Det är av central betydelse att penningpolitiken används för att motverka konjunktursvängningar eftersom stora fall i sysselsättning och produktion ofta får bestående effekter. Regeringen bedömer exempelvis att ”cirka 30 procent av en initial konjunkturrell arbetslöshetsuppgång blir varaktig, dvs. övergår i strukturell arbetslöshet”.²⁹ Den bedömningen ligger i linje med utvecklingen av den svenska arbetslösheten och jämviktsarbetslösheten, se diagram 20 nedan. Den kraftiga ökningen av arbetslösheten i samband med den ekonomiska krisen i början av 1990-talet fick betydande långsiktiga effekter.

Problemet är att Riksbanken inte delar denna uppfattning. Riksbanken har i princip alltsedan den rörliga växelkursregimen infördes präglats av uppfattningen att penningpolitiken inte har några långsiktiga effekter på reala stor-

²⁸ Riksbanken (2010), ”Penningpolitiken i Sverige”, s. 11.

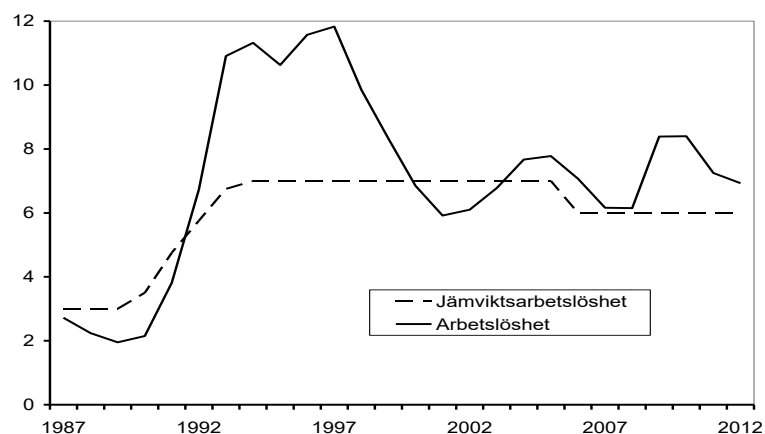
²⁹ Prop. 2008/09:100 2009 års ekonomiska vårproposition, s. 98–99.

Fel! Okänt namn på

heter som t.ex. arbetslöshet eller tillväxt.³⁰ Av denna anledning bör målen för penningpolitiken och styrningen av Riksbanken reformeras, vilket vi utvecklar nedan.

Diagram 20 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet, 16–64 år

Procent av arbetskraften

Källa: KI, egen bearbetning.

Som nämndes ovan definierar Riksbanken sedan en tid sin policy som flexibel inflationsmålspolitik. Detta innebär att penningpolitiken, vid sidan av målet om prisstabilitet, också syftar till att stabilisera resursutnyttjandet. Ett vanligt mått på resursutnyttjandet i ekonomin är det s.k. BNP-gapet.³¹

Riksbanken har sedan inflationsmålet infördes emellertid inte varit framgångsrik med att stabilisera den svenska ekonomin kring fullt resursutnyttjande. Mellan 1993 och 2011 har det genomsnittliga BNP-gapet legat på $-2,74\%$, vilket tyder på att penningpolitiken i genomsnitt har varit för stram.³² Ett annat starkt tecken på att penningpolitiken varit för stram är att såväl KPI som den underliggande inflationen trendmässigt under perioden klart understiger inflationsmålet på 2% . En penningpolitik som trendmässigt understiger inflationsmålet får negativa konsekvenser på sysselsättningen eftersom realräntorna blir högre än vad som motiveras av konjunkturläget.

Sammantaget visar detta att riksbankslagen behöver kompletteras med en explicit målvariabel för den reala ekonomin. Vänsterpartiet menar att ett mål

³⁰ Se t.ex. Sveriges riksbank, "Penningpolitiken i Sverige 2010", och Zettergren, Göran, "Naturligt hög arbetslöshet – om sambandet mellan politik och jämviktsarbetslösheten", (Global Utmaning 2011).

³¹ BNP-gapet är en uppskattning av skillnaden mellan faktisk BNP och potentiell BNP. Med potentiell BNP avses den BNP-nivå som, grovt sett, är förenlig med en stabil prisutveckling. Enligt denna tankemodell indikerar ett negativt BNP-gap lediga resurser och ett positivt BNP-gap att ekonomin är överhettad.

³² Källa: KI. Värdet är baserat på en tidsserie av kvartalsdata mellan 1993 kv1 och 2011 kv1.

Fel! Okänt namn på

för sysselsättningen är det mest lämpliga målet för den reala ekonomin. Riksbankens penningpolitik bör understödja den ekonomiska politikens mål om full sysselsättning. I ett medelfristigt perspektiv bör penningpolitiken understödja målet om en sysselsättningsgrad (16–64 år) på 80 %. Detta mål ska inte vara underordnat målet om prisstabilitet.

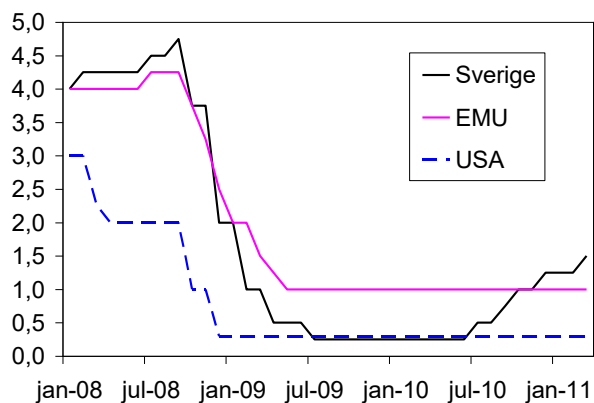
5.7.6.1 Nivån på inflationsmålet

Riksbanken har definierat inflationsmålet som att ökningen av KPI ska begränsas till omkring 2 % per år. Det finns goda skäl att tro att ett högre inflationsmål är att föredra ur stabiliseringspolitiska aspekter och av långsiktiga strukturella faktorer.

Den amerikanska centralbanken sänkte under hösten 2008 styrräntan till ett intervall på 0 till 0,25 %. ECB sänkte sin styrränta till 1 % och Riksbankens reporänta låg på 0,25 % under en lång period, se diagram 21 nedan.

Diagram 21 Riksbanken, ECB och FED:s styrräntor

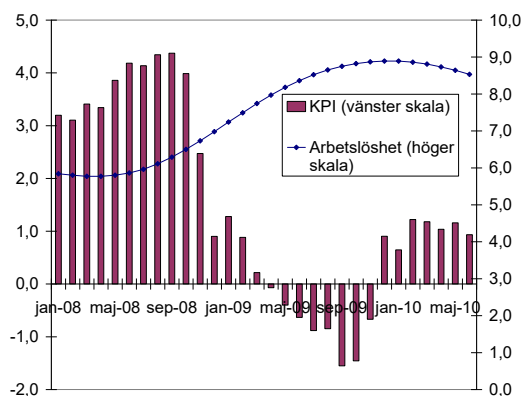
Månadsvärden slutet av månaden

Källa: KI.

Fel! Okänt namn på

Diagram 22 Arbetslöshet och inflation under finanskrisen

Källa: SCB och KI.

Som framgår av diagrammet ovan låg samtliga styrräntor stilla under stora delar av 2009 och 2010. För svenskt vidkommande tyckte en majoritet i Riksbankens direktion att 0,25 % utgjorde det reella golvet för reporäntan. Samtidigt är det lätt att konstatera att en mer expansiv penningpolitik hade varit önskvärd om det varit möjligt. Arbetslösheten ökade kraftigt under 2009 och under flera månader förelåg deflation (se diagram 22 ovan). USA och euroområdet hade en likartad ekonomisk utveckling med stigande arbetslöshet och deflationstendenser.

Förklaringen till att penningpolitiken hamnade i den här fällan står att finna i de låga inflationsmålen. En ofta nämnd handlingsregel för neutral penningpolitik är att den i ett normalt konjunkturläge bör syfta till realräntor som ungefärligen ligger i linje med den långsiktiga BNP-tillväxten. I Sverige implicerar detta realräntor på omkring 2,5 %. Vid ett inflationsmål på 2 % medför detta nominella marknadsräntor på 4–5 %. Problemet är att nominella räntor på 4 % vid fullt resursutnyttjande inte medger tillräcklig ”fallhöjd” i penningpolitiken när ekonomin drabbas av en kraftig lågkonjunktur – se diagram 21 ovan.

Ett annat problem med inflationsmål på omkring 2 % är att marginalen ned till deflation blir liten. Vid en lågkonjunktur sjunker i allmänhet inflationstakten och om deflationsförväntningar då uppstår riskerar ekonomin att hamna i en negativ spiral eftersom hushållen då skjuter upp delar av sin konsumtion i väntan på lägre priser, vilket ytterligare försvagar efterfrågan osv.

Mot bakgrund av denna analys anser vi att inflationsmålet bör höjas till 3 %. Vi anser att det mått som Riksbanken bör använda som målvariabel ska vara ett mått på den underliggande inflationen.

5.7.6.2 Demokratisera styrningen av penningpolitiken

Det operativa ansvaret för penningpolitiken vilar i dag på Riksbankens direktion. Ledamöterna i direktionen utses av riksbanksfullmäktige. Riksbankslagen föreskriver: ”Ledamöter av direktionen får inte söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter.” Som nämndes ovan

Fel! Okänt namn på

beträffande målen för penningpolitiken säger riksbankslagen endast att Riksbanken har till uppgift att upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbanken har sedan på egen hand bestämt att penningpolitiken ska styras av ett inflationsmål, att detta ska vara 2 %, samt att KPI ska utgöra det mått som inflationsmålet baseras på. Först därefter har riksdagen i olika dokument sagt sig stå bakom utformningen av penningpolitiken. Detta har emellertid ingen praktisk betydelse eftersom ”ledamöter av direktionen inte får söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter”.

Vi menar att denna ordning är orimlig. Det ska vara riksdagen som utformar de mer exakta målen för penningpolitiken. Detta inbegriper nivån på inflationsmålet, vilken målvariabel inflationsmålet ska baseras på samt mål för utvecklingen av den reala ekonomin. Utifrån dessa mål ska sedan Riksbanken självständigt utforma den löpande penningpolitiken. På detta sätt skapas en tydlig ansvarsfördelning. De folkvalda i riksdagen beslutar om policy och Riksbanken verkställer.

6 Effekter av Vänsterpartiets förslag

Tabell 1 Den finansiella effekten för offentlig sektor av Vänsterpartiets budgetförslag

Procent av BNP	2012	2013	2014
Diff. mot regeringen, finansiellt sparande	±0	±0	-0,1
Vänsterpartiets finansiella sparande	1,8	2,8	3,5
Vänsterpartiets strukturella sparande	2,2	2,9	3,5
Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld	33,4	28,8	23,7
Bruttoskuld med V-budget (inkl. nej till utförsäljningar statliga bolag)	34,1	30,1	25,7

Stockholm den 3 maj 2011

Lars Ohly (V)

Hans Linde (V)

Jonas Sjöstedt (V)

Ulla Andersson (V)

Lena Olsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)